

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PREVENCE KRIMINALITY MLÁDEŽE

Autor práce: Michaela Branšovská, DiS.

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce **doc. PhDr. Vratislavě Černíkové, CSc.**,
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

BRANŠOVSKÁ, M. *Prevence kriminality mládeže: bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018. 73 s. Vedoucí bakalářské práce : doc. PhDr. Vratislava Černíková, CSc.

Klíčová slova: Mládež, kriminalita mládeže, prevence kriminality, specifika kriminality mládeže, vývoj kriminality mládeže.

Bakalářská práce nastiňuje problematiku prevence kriminality mládeže, vymezuje tuto problematiku z pohledu občanů a zjišťuje právní vědomí občanů ohledně této problematiky. Na základě literárních pramenů autorka vystihne základní mezníkové body vývoje prevence kriminality v ČR se zřetelem na mládež. Dále rozebírá účinnost preventivních opatření kriminality mládeže v daném regionu, kterým je v tomto případě Příbramsko. Práce popisuje typologii kriminality, její specifika, především se však zaměří na kriminalitu páchanou mladistvými. V práci je část věnována i organizacím, které se zabývají volnočasovými aktivitami mladistvých, a tím pomáhají přispívat k prevenci kriminality svých klientů. V neposlední řadě se zmiňuje i o školních programech prevence a představením práce asistentů prevence kriminality. Autorka zde pomocí dotazníkového šetření mapuje právní vědomí vybraného vzorku obyvatelstva daného regionu na kriminalitu mládeže a její prevenci.

ABSTRACT

BRANŠOVSKÁ, M. *Prevention of Juvenile Delinquency: bachelor thesis.*
České Budějovice : The college of European and Regional Studies, 2018. 73 s.
Supervisor: doc. PhDr. Vratislava Černíková, Csc.

Key words: Youth, crime of youth, crime prevention, specifics youth delinquency, youth crime development.

The bachelor thesis points to the problems of youth crime prevention, it defines this issue from the citizen's point of view and identifies the citizen's consciousness about of this issue. On the base of literary sources, the author will capture the base points of development of crime prevention in the Czech Republic with respect to youth. Further she analyzes the effectiveness of preventive actions of youth crime in the region Příbram. The thesis describes the typology of crime, specifics of crime, especially with focus on criminality committed by adolescents. The work is also dedicated to organizations, dealing with free-time activities of teenagers, thereby helping to contribute to prevention of criminality of their clients. Last but not least, she mentions the school prevention programs and introducing the work of crime prevention assistants. Author hereby using the questionnaire survey, maps the legal consciousness of the selected sample of the population in the region to criminality of youth and its prevention.

OBSAH

ÚVOD	8
1. CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	10
2. VÝVOJ PREVENCE KRIMINALITY V ČR.....	11
2.1 Historie jako základ pro prevenci v bezpečnostních sborech.....	11
2.2 Streetwork a jeho historie.....	13
2.3 Vznik probační a mediační služby.....	15
2.3.1 Období do roku 1989.....	15
2.3.2 Období po roce 1989.....	16
3. PŘÍČINY, KTERÉ MOHOU VÉST KE VZNIKU KRIMINALITY	19
3.1 Vrozené dispozice.....	19
3.2 Vliv prostředí.....	20
3.3 Situační faktory.....	20
4. SPECIFIKA KRIMINALITY MLÁDEŽE	21
4.1 Definice mládeže.....	21
4.2 Druhy kriminality páchané mládeží.....	22
4.2.1 Násilná kriminalita.....	22
4.2.2 Mravnostní kriminalita.....	23
4.2.3 Majetková kriminalita.....	23
4.2.4 Ostatní kriminalita.....	23
4.2.5 Zbývající kriminalita.....	24
4.2.6 Hospodářská kriminalita.....	24
4.3 Trestné činy páchané mládeží.....	24
4.3.1 Šikana.....	24
4.3.2 Kyberšikana.....	25
4.3.3 Trestné činy pod vlivem alkoholu a drog.....	26

4.3.4 Vandalismus mládeže.....	27
5. PREVENCE KRIMINALITY SE ZŘETELEM NA MLÁDEŽ	30
5.1 Strategie prevence kriminality.....	31
5.2 Prevence kriminality na krajské a místní úrovni.....	33
5.2.1 Vyšší územně správní celek.....	34
5.2.2 Města a obce.....	35
5.3 Systém včasné intervence (SVI).....	37
5.4 Neziskové organizace v sociální prevenci.....	38
5.5 Terénní sociální práce.....	39
5.6 Probační a mediační služba.....	41
6. PREVENTIVNÍ PROGRAMY A ZAŘÍZENÍ ZABÝVAJÍCÍ SE PREVENČÍ KRIMINALITY MLÁDEŽE	44
6.1 Prevcentrum-Všeobecná primární prevence.....	44
6.2 MAJÁK o.p.s. Programy primární prevence.....	46
6.3 NZDM (Nízkoprahové Zařízení pro Děti a Mládež) Bedna.....	47
6.4 COM.PASS.....	49
6.5 Nízkoprahový klub BAN!.....	50
6.6 Asistent prevence kriminality.....	51
7. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	54
8. PODNĚTY KE ZLEPŠENÍ PRÁVNÍHO VĚDOMÍ OBČANŮ A SYSTÉMU PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ.....	63
ZÁVĚR.....	64
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	72
SEZNAM ZKRATEK.....	73

ÚVOD

Kriminalita, je sociálně patologický jev, který se ve společnosti objevuje od nepaměti. Jedná se o velký problém narušující klidný život obyvatel a probouzející strach z kriminality. Společnost se snaží tento problém pokud možno co nejvíce minimalizovat. Existují dvě varianty řešení tohoto problému. Jednou je represe, která řeší již vzniklý problém. Druhou variantou je prevence. Ta se snaží předcházet sociálně negativním jevům. Praktičtější je samozřejmě prevence než represe. Protože prevence se snaží o to, aby se žádné protispolečenské jednání nestalo, za to represe pouze napravuje následky již vzniklého kriminálního chování a trestá viníky.

Prevence kriminality se zaměřuje především na mládež. Mladí lidé jsou více náchylní k tomu, aby se začali chovat sociálně negativním způsobem. Velký význam zde má vliv rodiny, vrstevníků, školy, sociálního prostředí a samozřejmě zde hrají roli i jiné sociální aspekty, jako je například trávení volného času. Pokud člověk vyrůstá ve špatných rodinných podmínkách, nebo se ztotožní s partou mladých lidí, kde se již projevují sociálně patologické jevy, je velká možnost, že těmto vlivům podlehně a začne se chovat obdobným způsobem. Příkladem takového chování jsou například krádeže, výtržnosti, ničení veřejného majetku, výroba, distribuce a užívání návykových látek, požití alkoholu a další. Činnost prevence kriminality se tedy zaměřuje hlavně na rodinu, školu a trávení volného času.

Četnost spáchaných trestných činů se ve statistikách neustále mění. Velký nárůst kriminality můžeme sledovat například po druhé světové válce. Kdy se začala místo represe prosazovat prevence. K markantnímu nárůstu kriminality došlo také po roce 1989. Velkým problémem bylo otevření hranic, neúcta k zákonům, nepřesnost právních předpisů, rozvoj tržní ekonomiky, nízká úroveň právního a mravního vědomí, šok ze svobody a další.¹

¹ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016 s. 10-11, ISBN 978-80-7556-009-4

Naopak lze říct, že po roce 2000 začala jak represivní opatření, tak preventivní opatření fungovat a kriminalita začala klesat. Je to tím, že ve společnosti začaly působit základní principy demokratické společnosti.²

V této práci bude popsán vývoj prevence kriminality v České republice, kde budou zachyceny základní body ve vývoji prevence kriminality. Krátce zde budou zmíněny příčiny, které mohou vést ke kriminálnímu chování mládeže. Také se práce zaměří na specifika kriminality mládeže, jako jsou například druhy kriminálních činů, které lidé v adolescentním věku páchají. Dále bude popsána prevence kriminality se zřetelem na mládež. Pozornost bude věnována i preventivním programům a zařízením, zabývajícím se prevencí kriminality mládeže, jejichž činnost je v otázce prevence kriminality velice důležitá.

Při tvorbě práce bude čerpáno především z odborné literatury, která se zabývá otázkou prevence kriminality mládeže. Dalším významným zdrojem informací je internet, kde je možné dohledat mnoho informací o preventivních programech a zařízeních, zabývajících se prevencí kriminality a mládeže.

Výběr tématu Prevence kriminality mládeže nebyl náhodný, ale vedl k němu hlavně fakt, že dané téma bylo, je a bude vždy aktuální. Společnost s kriminalitou bojuje a vždy bude. Tento negativní fenomén společnosti totiž není možné úplně vyhubit. Vždy se objeví nějaký sociálně patologický jev vedoucí ke kriminálnímu chování. Také je důležité, aby společnost o této problematice věděla a k prevenci přistupovala kladným způsobem. Velmi důležité je podporovat prevenci v rodinách, rodina je základní sociální skupina, se kterou se jedinec identifikuje a má na něj velký vliv. Do prevence je zapojen i stát a to tak, že pravidelně vydává dokumenty Strategie prevence kriminality a také vydává zprávy o vývoji kriminality v ČR.

² SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016 s. 13, ISBN 978-80-7556-009-4

1. CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zjistit ve zvoleném regionu názor občanů na účinnost preventivních opatření kriminality mládeže. Dalším z cílů je zpracování podnětů ke zlepšení právního vědomí občanů. Z webových zdrojů získáme informace o tom, jak ministerstvo vnitra, které se touto problematikou zabývá, monitoruje problematiku kriminality mládeže a jaké jsou vývojové tendence v České republice. Toto zkoumání je důležité pro vývoj, kontrolu a postup při ochraně před kriminalitou všech forem, nejen u mládeže. Kriminalita je chápána jako sociálně nežádoucí jev, který zatěžuje naši společnost. Velmi často se objevuje i strach z kriminality.

Dvěma nejdůležitějšími metodami práce bude sběr dat z dotazníkového šetření a studium tištěné i internetové literatury a získávání potřebných informací z těchto zdrojů. Bakalářská práce a její autorka se bude podrobně zabývat problémem kriminality všech druhů se zaměřením na kriminalitu mládeže, jejím projevům a prevencí.

Sběrem a rozbořem odpovědí z dotazníkového šetření zjistíme, jaké povědomí mají o kriminalitě mládeže občané Příbramska v různých věkových kategoriích a pokusíme se tímto získat podněty pro zlepšení povědomí o daném tématu. Tento dotazník bude vyhodnocen a budou stanoveny příslušné závěry dle výsledků dotazníku. Na základě poznatků z dotazníkového šetření by měly být vyvráceny nebo potvrzeny dvě hlavní hypotézy. První hypotézou je, že téměř každý občan se někdy setkal s problematikou kriminality mládeže a druhá hypotéza je, že občané mají pocit, že se kriminalita mládeže stala fenoménem doby a situace s kriminalitou mládeže je závažnější. Výsledky dotazníku budou znázorněny pomocí barevných koláčových grafů pro lepší znázornění.

Důležitými autory použité literatury, ze které budou čerpány informace, jsou například H. Janiková, R. Svatoš, M. Štěchová, o Matoušek a další. Dalším důležitým zdrojem informací je internet, jmenovitě například webové stránky ministerstva vnitra ČR, kde nalezneme zprávu o vývoji kriminality a také strategii prevence kriminality v ČR.

2. VÝVOJ PREVENCE KRIMINALITY V ČR

Vzhledem k vývoji lidské populace a díky tomu, že doba jde dopředu, mění se potřeby lidí, mění se mentalita lidí, mění se i způsoby kriminality a stejně tak i potřeby prevence kriminality. Kriminalita se časem vyvíjí. V současnosti jsou například velkým fenoménem kybernetické hrozby a to nejen v ČR. Ačkoliv kriminalita mládeže v ČR výrazněji nenarůstá, mění se druhy kriminality, a proto je nutné přizpůsobit se těmto tendencím i strategií prevence.

Všechny lidské společnosti vždy měly a mají normy, které určují požadované chování lidí. Jedná se o rozsáhlý soubor psaných, ale i nepsaných pravidel a zvyklostí. Při překročení obecně známé meze norem jsou uplatňovány sankce. Normy i sankce jsou určovány hodnotovými důrazy určitého společenství lidí. Například v našem kulturním okruhu užívání drog trestáno přísněji nežli v arabských zemích, kde má velký vliv islám. Naproti tomu je v arabských zemích velmi přísně hlídán přístup mužů k ženám na veřejnosti.³

Mezitím co se v minulosti v západní Evropě uplatňovaly nové trendy norem, u nás se všechny tyto trendy nemohly prosadit. Důvodem bylo chybějící zázemí demokratického politického systému. V roce 1989 po změně společenského režimu, se náš stát stal demokratickou zemí a snaží se vyrovnat západním demokratickým státům. Od té doby, můžeme sledovat fakt, že jsou jak v prevenci, tak v potlačování kriminality mládeže nesoustavně navrhována a prosazována opatření, u kterých je fakt, že jinde dobře fungují, ovšem u nás nenavazují na odpovídající historický vývoj. Nemají ani potřebné zázemí ve veřejném mínění, v politických prioritách ani v názorech odborníků.⁴

2.1 Historie jako základ pro prevenci v bezpečnostních sborech

Ze starověku sice není zachováno moc zpráv o policii z té doby, i přes to je ovšem známo, že vznikla myšlenka odpovědnosti státu za obecnou bezpečnost. Ve

³ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 111 . ISBN 978-80-7367-825-8

⁴ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 114 . ISBN 978-80-7367-825-8

starém Římě sloužili hasiči a městské kohorty jako hlídková služba. Lučištníci v Athénách fungovali jako pořádková služba.

Ze středověku jsou nám známy dva typy bezpečnostních složek. Ty je možné označit jako policii a četnictvo. Prvním typem byly městské složky, které byly předchůdcem městských sborů. Staraly se o bezpečnost města a území, které k němu patřilo. Panovník se staral o obranu a bezpečnost státu. Bezpečnostní činnost se zaměřovala hlavně na silnice. Důvodem bylo malé zalidnění území. Silnice byly dopravními i obchodními cestami. To byl důvod, proč byly značně ohroženy. Loupily zde jak obyčejní zloději, tak loupežní rytíři. Složky zakročující proti nim, byly prvopočátkem četnictva.

Roku 1782 byla podle sídelního města Vídeň založena policejní ředitelství ve všech městech zemí Rakouského císařství, k němuž bylo zařazeno i Brno a Praha. To vše v rámci reformy Josefa II. Pro činnost státní policie nechal Josef II. vytvořit speciální instituci. Tato instituce měla dvě části. První část se týkala pořádku ve veřejné správě a byla veřejně publikována. Díky druhé části byla vytvořena tajná politická policie. Druhá část byla tedy přísně tajná. Její činnost byla zaměřena na vytvoření sítě tajných informátorů, tajné kontroly soukromé i úřední korespondence a sledování zájmových osob. Od té doby obyvatelé naší země nedůvěřují činnostem bezpečnostních sborů. Po celou dobu existence rakouského soustátí byla policie vnímána jako instituce nepřátelská národním zájmům.

Četnictvo u nás vzniklo roku 1850 jako vojenský organizovaný strážní sbor. Ve své činnosti se nechalo inspirovat francouzskými zkušenostmi, kde se četnictvo osvědčilo jako veřejno-bezpečnostní strážní sbor v době Napoleonských válek. Četnictvo pokrývalo veškeré území státu tam, kde nebyla zřízena policie a to pomocí sítí svých křídel, pluků, stanic a velitelstev. Četnictvo se zabývalo jak ochranou veřejného pořádku, tak asistencí politické správě i spoluprací tajné politické policii.

V období mezi absolutismem Josefa II a Bachovým absolutismem vznikla obecní policie. Šlo o kompromis mezi státem a poslanci zákonodárných sborů v době konstituční monarchie. Byla to snaha převést působnost z bezpečnostních sborů na obecní a městská zastupitelstva.

V rámci převzetí rakousko-uherského systému Československou republikou po 28. říjnu roku 1918 byly přijaty v původní podobě i státní policejní úřady, četnictvo

a policie. Po celou dobu první republiky byla snaha o humanizaci činnosti policie. I přes to, se do roku 1938 nepovedlo, aby získaly bezpečnostní sbory důvěru obyvatelstva do takové míry, jak k tomu bylo v západních demokratických zemích.⁵

Nedlouho po skončení druhé světové války byl založen Sbor národní bezpečnosti. Byla v něm zahrnuta veřejná a státní bezpečnost, ale i vězeňské a správní služby. SNB byl represivně zaměřen po celé období lidově-demokratického a poté socialistického státu. Jeho činnost byla navíc obyvatelstvem opět vnímána negativně jako присluhovačení cizím zájmům.⁶

2.2 Streetwork a jeho historie

Z minulosti jsou nám známy aktivity některých kněží. Tyto aktivity jsou založeny na obdobném principu jako streetwork. Veliká část z nich navštěvovala chudinské čtvrtě a vyhledávala nejchudší lidi, aby jim byly nablízku jako duchovní i hmotná opora a to vše v rámci pastýřské a pastorační činnosti. Jako příklad může být uveden Don Giovanni Bosco nebo Jan Mičák z Kroměříže, který se již ve 14. století věnoval osvětové a výchovatelské práci mezi nevěstkami a mládeží. Pro nevěstky založil v roce 1372 takzvanou obec pro padlé dívky.

O streetworku jako takovém, se však začalo hovořit až ve 20. století. Tento pojem vznikl v USA na přelomu 19. a 20. století. A. Elich se v roce 1993 zmiňuje o vzniku streetworku, jako o reakci na selhání tradičních přístupů sociální práce, ke kterému došlo díky rychle se šířícím sociálním úpadkem celých oblastí velkých amerických měst a následným vznikem gangu mladistvých. Dále W. Specht z poloviny dvacátých let 20. století nalézá v programech v USA počátek forem mobilní nebo ambulantní práce s delikventními skupinami mládeže.

V průběhu šedesátých a sedmdesátých let 20. století se streetwork rozšířil takřka do všech zemí západní Evropy. Známé jsou projekty ze Švýcarska, Nizozemska, SRN, Francie, Rakouska, Velké Británie, skandinávských zemí a dalších států. Na mezinárodní úrovni byla zřízena odborná společnost pro mobilní práci s mládeží, jejíž anglický název je International Society for Mobile Youth Work - ISMO. Mezi důležité

⁵ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. str. 73-74. ISBN 978-80-7556-006-4

⁶ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. str. 73-74. ISBN 978-80-7556-006-4

aktivity této společnosti patří hlavně pořádání mezinárodních symposií zaměřených na sociální práci na ulicích.

Hranice zemí bývalého socialistického bloku byly až do roku 1989 velmi pevně uzavřeny. Pronikání nových myšlenek veškerého odvětví ze Západu bylo prakticky nemožné. To je důvod, proč se streetwork začal ve střední a východní Evropě rozšiřovat až po pádu totalitního režimu v jednotlivých totalitních státech.⁷

Po revoluci a pádu komunistického režimu roku 1989, se Česká republika nacházela ve velmi složité situaci. Důvodem byly změny politických, ekonomických a sociálních podmínek. Došlo také ke změně hodnotové orientace společnosti. Důsledkem bylo prohlubování sociálních problémů a vzrůst kriminality. Ve společnosti se objevovaly další nežádoucí jevy, které postihovaly především mladou generaci. Věk pachatelů trestné činnosti klesl, došlo ke zvýšení brutality, prostituce se rozšířila i mezi děti ze základních škol, stoupl počet mladistvých závislých na drogách atd. Vzhledem k těmto okolnostem hledala Česká republika nové metody řešení, které by oslovily hlavně osoby, co z důvodu stylu svého života vykazují určitá rizika. Jednalo se o rizika sociální, ale i zdravotní, jako je například zvýšená pravděpodobnost nákazy HIV.

Při navrhování nových metod sociální práce se vycházelo z faktu, že je lepší nežádoucím jevům předcházet, než následně napravovat vzniklé škody. V devadesátých letech 20. století došlo k výrazné systémové změně. Tou byl nový typ specializovaného sociálního pracovníka, tzv. sociálního asistenta, jehož hlavní metodou je streetwork. Poprvé byly streetwork a funkce sociálního asistenta v České republice popsány ve vládním materiálu Program sociální prevence v roce 1993. Na základě tohoto materiálu byla tato funkce zavedena na některých okresních úradech. Dalo by se říct, že šlo o převedení sociální práce z kanceláří do ulic mezi lidi.⁸

Vznikla řada nestátních poskytovatelů služeb terénní sociální práce, kteří jsou v České asociaci streetwork. Všechny tyto programy vznikly bez jakékoli podpory v našem zákonodárství. Až po přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, byly jednotlivé druhy služeb formalizovány, stanoveny jejich standardy a také byl stanoven způsob jejich financování. A právě financování těchto služeb je zjevně největší

⁷ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2013. s.190-191. ISBN 978-80-262-0213-4

⁸ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2013. s.191-192. ISBN 978-80-262-0213-4

problém rozvoje. I přes to, že je v zahraničí běžné financování programů streetwork prostřednictvím městských samospráv, v České republice dosud obce tuto odpovědnost odmítají převzít.⁹

2.3 Vznik probační a mediační služby

Probační a mediační služba České republiky byla vytvořena podle zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě. Tento zákon byl přijat v roce 2000 a účinnosti nabyl ke dni 1. ledna 2001.¹⁰ Přijetí tohoto zákona bylo součástí reformy justice, kterou zahájil bývalý ministr spravedlnosti Otakar Motejl. Zároveň toto přijetí zákona završilo první období utváření probace a mediace v Čechách.¹¹

2.3.1 Období do roku 1989

I přes to, že bylo komunistické Československo totalitním režimem s represivním trestním systémem, různé skupiny profesionálů v oblasti trestního práva, kriminologie a dalších podobných oborů se snažili prosadit změny v tehdejší trestní politice. Mezi zmíněné aktivity patřilo především úsilí odborníků z konce šedesátých let, které zahrnovalo trendy k posilování sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli trestných činů. Hlavně se zaměřením na odstranění příčin porušování právních norem. V letech 1968-1971 vzniklo experimentální středisko postpenitenciární péče, které vzniklo ve spolupráci Národního výboru hlavního města Prahy a Výzkumného ústavu kriminologického při tehdejší generální prokuratuře. Toto středisko pracovalo v rámci projektu Výzkum faktorů recidivy, jehož cílem bylo ověřit v podmínkách velkého města účinné metody práce se sociálně nepřízpůsobivými občany, mezi které byli zařazeni i ti, kteří byli propuštěni z výkonu trestu. Tímto se začala uplatňovat nová profese sociálních kurátorů, jejichž působnost se postupně rozšiřovala do dalších měst. Zaměření na pachatele trestné činnosti hlavně na recidivisty, byla známkou dobového přesvědčení, že síly je potřeba nasměrovat tam, kde je situace nejzávažnější. Dá se tedy říct, že tím byl žádoucí systém prevence sociálně patologických jevů založen od konce. Pozornost se věnovala především prevenci recidivy.

⁹ VÁCLAV KARÁSEK. *Historie terénní sociální práce*. [online]. [cit. 2018-01-24]. Dostupné z WWW: <<http://www.vaclavkrasa.cz/historie-terenni-socialni-prace--54.html>>.

¹⁰ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 9. ISBN 978-80-7367-757-2

¹¹ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 192. ISBN 978-80-7367-825-8

Již po několika letech v návaznosti na sociální kurátory systematizována práce s delikventní mládeží, tzv. kurátorů pro mládež, v rámci tehdejších okresních národních výborů, přičemž v jejich činnostech převládal prvek kontroly. K předefinování poslání této instituce došlo až koncem osmdesátých let 20. století. Zde se začalo kromě kontroly stále více objevovat téma zprostředkování pomoci mladistvým, proti kterým bylo vedeno trestní stíhání, ale také pomoc i jejich rodinám.¹²

2.3.2 Období po roce 1989

Po roce 1989 se daleko výrazněji projeví následky dlouhotrvajících nedostatků minulého režimu v oblasti trestní politiky a to především ve vysokém nárůstu drobných kriminálních činů, ale také pokračující silné represi celého justičního systému. Toto vše vzniklo v souvislosti se zásadní změnou politického a společenského systému České republiky. I přes to, se začali objevovat kromě již existujících kurátorů pro mládež a sociálních kurátorů aktivity, které pomohly k budoucímu vytváření základů probace a mediace v České republice. V roce 1993 byl novelou trestního řádu zaveden do trestního práva procesního první alternativní institut zvaný odklon - divize. Jednalo se o podmíněné zastavení trestního stíhání. V roce 1996 byly do trestní legislativy zařazeny nové instituty alternativ, další varianta odklonu v trestním řízení. Šlo o narovnání a trest obecně prospěšných prací.¹³

Zavedení institutu alternativ: Šlo hlavně o experiment Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež zahájený skupinou odborníků Ústavu státu a práva ČSAV, tehdejší městské prokuratury v Praze a dalšími specialisty z oborů sociální práce s mládeží. Pokus byl spuštěn v roce 1991 a v různých obměnách pokračoval v devadesátých letech i mimo Prahu. Autoři projektu se inspirovali zkušenostmi západních zemí. Zejména Rakouskem, kde se začali používat tzv. odklony trestního řízení. Prostřednictvím tohoto projektu se objevil nový prvek v řešení trestné činnosti. Tím prvkem bylo aktivní zapojení pachatele, se zaměřením na odstranění následků jeho jednání a také zapojení poškozené osoby, které bylo umožněno ovlivnit proces vlastního odškodnění. Poprvé byla uplatněna pozice mediátora (metody řešení sporu mezi poškozeným a obviněným za přítomnosti třetí osoby). Došlo k postupným změnám na

¹² ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 10. ISBN 978-80-7367-757-2

¹³ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 12. ISBN 978-80-7367-757-2

poli trestní legality směrem k rozšíření variant trestů nespojených s uvězněním pachatele a dalších opatření. Zejména šlo o odklony v trestním řízení.¹⁴

Ověřování činnosti budoucí PMS: Ministr spravedlnosti v roce 1996 zřídil na základě usnesení vlády první funkční místa pracovníků u každého okresního soudu v ČR. Šlo ve své podstatě o první ověřování činností budoucí PMS. Na nově zavedená místa byli dosazeni především stávající soudní úředníci. Tato místa sloužila k zajištění administrativně-technického výkonu trestu obecně prospěšných prací a kontroly chování obviněných v institutech souvisejících s uložením zkušební doby. Některé obvodní a okresní soudy využily této příležitosti k obsazení nových místa kvalifikovanými osobami z oboru sociální práce. Tito vzdělaní lidé, se snažily v praxi rozvíjet nové pracovní postupy v předrozsudkové fázi trestního řízení. Ve spolupráci s některými soudci, státními zástupci a dalšími specialisty postupně vytvářeli koncepční materiály tvořící budoucí podobu zákona o PMS. V roce 1997 byly novelou trestního zákona přijaty další opatření a alternativní tresty spojená s probací a probačním dohledem.¹⁵

Spolupráce vládního a neziskového sektoru: Pro PMS je velmi důležité spojení úsilí univerzitního prostředí, nevládních aktivit, zkušenosti z praxe, i podpora Nejvyššího soudu České republiky a Ministerstva spravedlnosti České republiky. Nový systém vznikl na základě potřeby a iniciativy zdola a tato snaha byla podpořena shora. Jde o dobrou spolupráci mezi vládním a nevládním sektorem. PMS byla tedy založena, aby mohla justice zdárně uplatňovat novou trestní politiku na poli komunitních sankcí a opatření. Z jedné strany šlo o snižování množství vězněných osob, začít úspěšně předcházet kriminalitě, omezovat rizika opakování kriminality, motivovat pachatele k nápravě škod, kterých se dopustil a vést viníka k životu v souladu se zákonem. Ze strany druhé šlo o to brát v úvahu potřeby a zájmy obětí při řešení trestné činnosti. Také účinně chránit společnost před kriminalitou a účinně vynakládat finanční prostředky v oblasti justice.¹⁶

Příprava pracovníků PMS: Tehdejší ministr spravedlnosti předložil v roce 1999 návrh další etapy reformy justice. Součástí návrhu byla podstatná úprava trestního

¹⁴ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 11. ISBN 978-80-7367-757-2

¹⁵ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 12. ISBN 978-80-7367-757-2

¹⁶ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 14. ISBN 978-80-7367-757-2

řízení a hlavně nový zákon o PMS. V tomtéž roce, byl zpracován projekt Kvalitního vzdělávacího programu pro úředníky a asistenty Probační a mediační služby. Projekt byl schválen ministrem spravedlnosti. V letech 1999-2000 byl spuštěn první ročník odborného kvalifikačního vzdělávání v oblasti PMS. V rámci prvního ročníku byli připraveni první kandidáti pro funkce úředníků a asistentů PMS již před účinností zákona ke dni 1.1.2001.¹⁷

¹⁷ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. s. 13. ISBN 978-80-7367-757-2

3. PŘÍČINY, KTERÉ MOHOU VÉST KE VZNIKU KRIMINALITY

Existuje mnoho faktorů, které vedou ke kriminálnímu chování. Často je problém, že děti vyrůstají v patologickém prostředí a mají ve své rodině špatné vzorové chování u dospělých. Pokud má již v útlém věku jedinec špatný příklad ve svých rodičích, sourozencích, případně jiných osobách, které ovlivňují jeho vývoj, není divu, že se snaží tyto vzorce chování převzít. Zjednodušeně řečeno to znamená, že dítě nezná nic jiného, než toto patologické chování, a proto mu přijde přirozené a správné. Později se pro dotyčného stávají vzorem jeho vrstevníci, školní zařízení, média a kybernetický prostor (velkým nebezpečím jsou pro mladistvé sociální sítě). Proto je potřeba preventivně působit již od nízkého věku dítěte, kdy se vytvářejí správné životní hodnoty.

3.1 Vrozené dispozice

Vrozené dispozice mají pro vznik kriminálního chování veliký význam. Jedná se například o zvýšený sklon k asociálnímu chování, který má vždy nějakou příčinu, většinou se jedná o neurofyzilogicky podmíněnou příčinu. Předpokládá se, že jsou tyto dispozice dány z 50 % geneticky. Mohou ovšem také vzniknout během prenatálního období poškozením CNS. Projevy nevhodného chování velmi často vyvolávají u ostatních lidí odmítavé a trestající reakce. Tyto reakce mohou nesprávné chování jedince ještě umocňovat.¹⁸

Dědičnost: Dědičnost je jedním z velkého množství prvků, které působí na chování jedince. Genetická dispozice může mít za následek hyperaktivitu nebo třeba sníženou sebekontrolu. Ovšem genetické předpoklady pouze zvyšují pravděpodobnost. Na chování mají totiž vliv další činitelé, bez kterých by k nežádoucímu chování nedošlo. Působení vlivů prostředí je zvyšováno nebo snižováno právě genetickými vlohami.¹⁹

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2012. s. 809. ISBN 978-80-262-0225-7

¹⁹ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 23. ISBN 978-80-7367-825-8

3.2 Vliv prostředí

Jedná se o zkušenost získanou vlivem prostředí, ve kterém jedinec žije. Tato zkušenost vychází z životní situace člověka. Každé prostředí různě ovlivňuje určitý typ chování a to tak, že ho buď blokuje, nebo posiluje. Různorodé druhy sociálních skupin či různorodé typy rodin podněcují rozvoj asociálního chování. Příslušná zkušenost může vzniknout na základě podmiňování, identifikace i nápodoby.²⁰

Rodina: Kriminální chování rodičů zvětšuje pravděpodobnost podobného jednání u jejich dětí. Ovšem není úplně jasné, jestli jsou významnější sociální nebo genetické faktory. Běžně se jedná o kombinaci těchto vlivů. Špatné zkušenosti z dětství vytváří předpoklad k rozvoji nežádoucímu chování. Mezi tyto zkušenosti patří zneužívání dítěte, fyzické týrání a citové strádání. Důležitou rol zde hraje i kvalita rodinného života, extrémní způsoby výchovy a disharmoničnost rodinného života.²¹

3.3 Situační faktory

Situační faktory mohou být spouštěcím mechanismem kriminálního jednání. Řadí se mezi ně například pocit snadnosti, dostupnost cíle, opilost ovlivňující sebeovládání, nepřítomnost dalších osob. Situačně, dá se říci, že i do určité míry náhodně, může být vyvoláno i takové chování, které se ve finále stane důležitým bodem v životě člověka, nehledě na jeho minulost. Například osoba, která nebyla nikdy trestaná, způsobí pod vlivem alkoholu újmu na zdraví jinému člověku. Následný zásah do dosavadního života pachatele může započít negativní životní dráhu. Stigma trestaného může představovat tak velikou zátěž, že se s ní nedokáže jedinec vyrovnat.²²

²⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2012. s.809. ISBN 978-80-262-0225-7

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2012. s.809. ISBN 978-80-262-0225-7

²² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha : Portál, 2012. s.810. ISBN 978-80-262-0225-7

4. SPECIFIKA KRIMINALITY MLÁDEŽE

4.1 Definice mládeže

→ *Trestné činy mládeže upravuje zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).*²³

Vymezení pojmů:

Není-li zákonem stanoveno jinak, pak se rozumí:

- a) mládeží děti a mladiství,
- b) dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku,
- c) mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku.²⁴

Kriminalita mládeže je součástí celkové kriminality. Zahrnuje jednání osob do věku 18 let, jehož důsledkem je překročení společenských a právních norem, což je charakteristické pro trestný čin. Osoby ve věku 15 až 18 let se označují jako mladiství a jsou ze zákona trestně odpovědný s jistým omezením. Osoby mladší 15 let nejsou trestně odpovědné.

Trestné činy mládeže se v mnohém značně odlišují od trestné činnosti jiných věkových kategorií pachatelů. Důvodem je stupeň somatického a psychického vývoje, zkušenosti, vlastnosti a motivy vedoucí ke kriminálnímu chování. Mládež páchá trestnou činnost převážně ve skupině nebo se spolupachateli. Většinou k tomuto jednání dochází pod vlivem momentální situace. Podnětem pro spáchání trestné činnosti bývá často alkohol, jiné návykové látky, které vedou k agresivnímu chování i nepřiměřeným

²³ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4030-4052. [online]. [cit. 10. 4. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>;

²⁴ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, s. 4030-4052. [online]. [cit. 10. 4. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>;

reakcím. Mladí pachatelé také často odcizují věci, které se jim líbí nebo které v dané chvíli potřebují. Zpravidla se jedná o auta, alkohol, tabákové výrobky, léky, zbraně a další.²⁵

Místo páchaní trestného činu bývá nahodilé. Volí nevhodné nástroje nebo špatná místa pro získání nebo ukrytí věci pocházející z trestné činnosti. Povrchně zakrývají stopy po trestném činu. Hodnota odcizené věci bývá velmi často neúměrně nízká v porovnání se škodou způsobenou trestným činem. Výběr předmětu útoku je volen podle jiných kritérií nežli u dospělých. V případě zapojení do kriminality dospělých dostávají zajímavé předměty za svou účast na činnosti zločineckých skupin. Své činy prezentují před okolím, chlubí se jimi. Protiprávní jednání mládeže může být i ve stylu určitého druhu zábavy nebo soutěživosti, zaplňování přebytečného volného času nebo potřeby seberealizace. Delikventní jednání je také často revoltou proti světu dospělých.²⁶

4.2 Druhy kriminality páchané mládeží

4.2.1 Násilná kriminalita

Větší podíl účasti mládeže na násilné kriminalitě vyplývá z faktu, že mladí lidé jsou dostatečně fyzicky zdatní, více odvážní a mají sklon k rychlému způsobu řešení. Vysoký podíl mládeže je u trestného činu loupeže. Jde převážně o loupeže mezi mladými lidmi navzájem, ale zejména loupeže na místech, kde se vyskytuje větší obnos peněz a není pod dostatečným dohledem. Například jde o loupeže na čerpacích stanicích, v sázkových kancelářích, v barech, malých poštách atd. Právě při těchto loupežích je zapotřebí využít fyzické zdatnosti. Což je rychlý příchod na místo, odvaha, překonání překážky a rychlé opuštění místa. Za zmínění stojí i podíl mládeže na trestném činu násilí proti policistovi. Tento trestný čin je většinou páchám po požití alkoholu či drog, kdy policisté proti těmto osobám zasahují z důvodu narušení veřejného pořádku nebo jinému protiprávnímu jednání. I u úmyslného ublížení na zdraví je vysoký podíl mládeže. Druh této trestné činnosti je podmíněn právě snahou rychlého řešení problému, určitého vyššího stupně agresivity u mladých lidí a motivem.

²⁵ KRIMINALITA A DELIKVENCE. *Charakteristika*. [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW: < <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika> >

²⁶ JANIKOVÁ, H., BEZDÍČEK, M. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce dětí a mládeže*. Pardubice : Benepal, 2013. s. 31.

4.2.2 Mravnostní kriminalita

Podíl mládeže na trestném činu znásilnění svědčí krom jiného i o značné fyzické a sexuální vyspělosti dnešních dětí. Pohlavní zneužívání je typické právě pro mládež. K pohlavnímu zneužívání dochází hlavně mezi mladými lidmi při získávání prvních sexuálních zkušeností a to když je jeden ze zúčastněných mladší 15 let. Pro mládež je také typické šíření pornografie, které souvisí s potřebou poznávání v sexuální oblasti.

4.2.3 Majetková kriminalita

Majetková kriminalita je páchána mládeží poměrně často. To je způsobeno hlavně potřebou vylepšit si ekonomickou situaci. Důvodem je náročný způsob života mladých lidí. Ve velkém množství se mládež účastní na krádežích vloupání. Při vloupání je zapotřebí překonávat překážky a to je někdy spojeno s dobrou fyzickou kondicí. Ve velkém množství se pachatelé vloupávají do kiosků, kde jsou často předmětem útoku například cigarety a alkohol. Dalším místem kam se mládež často vloupává, je škola. Mladí pachatelé využívají znalosti prostředí. Většinou jde totiž o pachatele, kteří školu navštěvují, nebo dříve navštěvovali. Důvodem krádeže je obvykle výpočetní technika, nebo finance zaměstnanců škol.

Dalším velmi častým druhem krádeže jsou krádeže kapesní. Skupiny mladých pachatelů, zejména mladistvých, se na tuto trestnou činnost specializují. Provádějí ji ve velkých městech a hlavně na cizincích. Vysoký podíl mladistvých je i u krádeží jednostopých motorových vozidel. Jedná se o touhu po jízdě na rychlé motorce. Hodně mladistvých krade i jízdní kola, protože se dají rychle zpeněžit.

4.2.4 Ostatní kriminalita

Velmi vysoký podíl mládeže je u trestného činu sprejství. Tento druh kriminality je typický právě pro mladou generaci. Důvodem je potřeba se zviditelnit, zanechat vlastní stopy a touha po adrenalinu. Na drogové kriminalitě se podílí také velké množství mladých lidí. Jejich počet neustále roste a věk pachatelů se snižuje. Dalším druhem kriminální činnosti, kterou mladí lidé páchají je žhářství. Ovšem podíl pachatelů je dvakrát vyšší u nezletilých nežli u mladistvých. Důvodem je, že jsou nezletilí oproti mladistvým častěji dopadeni jako pachatelé požárů. Jedná se převážně o požáry založené dětmi při hrách.

4.2.5 Zbývající kriminalita

U zbývající kriminality je podíl mládeže poměrně nízký. Jde totiž o trestné činy, které mohou spáchat hlavně dospělí. Vyžaduje se kupříkladu držení řidičského oprávnění. Za zmínku stojí šíření poplašné zprávy. Tato trestná činnost je typická právě pro mládež. Jedná se převážně o případy, kdy mladí lidé volají na linky tísňového volání s tím, že je někde ukrytá bomba. Motivem bývá - přerušení výuky ve škole, dále z legrace, jak budou reagovat bezpečnostní složky a nejnebezpečnější jsou případy nahlášení bomb v prodejnách, kdy mohou pachatelé snáze odcizovat věci díky vzniklému chaosu při evakuaci.

4.2.6 Hospodářská kriminalita

Hospodářská kriminalita je propracovanou činností, proto ji páchají hlavně dospělí. Vysoký podíl mládeže je na trestné činnosti spojené s ochranou měny nebo neoprávněné držení platebních prostředků.²⁷

4.3 Trestné činy páchané mládeží

Kriminalita mládeže zaznamenala v roce 2016 ve srovnání s rokem 2015 pokles, a to jak u dětí mladších 15 let, tak i u mladistvých. Celkově v roce 2016 spáchaly děti mladší 15 let 1 250 (-58) skutků. Mladiství spáchali v roce 2016 2 585 (- 162), tedy 2,5 % přímo objasněných trestných činů. Kriminalita mladistvých tedy v roce 2016 zaznamenala oproti roku 2015 pokles. Celkem bylo odsouzeno 1 313 mladistvých osob. Nejčastěji byli mladiství odsouzeni za trestné činy proti majetku.²⁸

4.3.1 Šikana

Šikana je nejčastěji popisována jako psychologické, emoční nebo fyzické napadání jednoho žáka jiným žákem, probíhající ve škole nebo při cestě domů ze školy.²⁹

²⁷ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s.139-144. ISBN 978-80-86708-21-8

²⁸ ZPRÁVA O SITUACI V OBLASTI VNITŘNÍ BEZPEČNOSTI A VEŘEJNÉHO POŘÁDKU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2016 (VE SROVNÁNÍ S ROKEM 2015). [Www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz) [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, 2017 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>

²⁹ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Praha : Galén, 2006. s. 203. ISBN 80-7262-410-5

Šikana může obsahovat gesta, vydírání, okrádání, fyzické a slovní útoky, vynucování určitého úspěchu nebo vyloučení ze skupiny. Všude, kde se šikana kdy zkoumala, byla potvrzena a to ve všech zemích, na všech kontinentech, nebo ve všech sociálních prostředích.³⁰

Šikana je jedním z nejčastějších projevů kriminality ve školních zařízeních. Je pro oběť velmi nebezpečná jak psychicky, tak i fyzicky. Častěji však bývají rány na duši mnohem horší, než rány na těle. Nejde ale jen o vzájemnou šikanu mezi spolužáky, stále častěji se setkáváme v médiích s násilím na pedagogických pracovnících. Žáci a studenti mají tendence projevoval svou nadřazenost v kolektivu. Vzhledem k událostem posledních let bylo nutné začít chránit i pedagogický pracovníky, nejen studenty a žáky.

V roce 2016 vyšel najevo případ šikanované učitelky střední školy v Třebešíně, která několik měsíců čelila fyzickým i psychickým útokům ze strany svých studentů. Krátce na to v únoru 2016 v nemocnici zemřela. Tato tragédie otřásla všemi médii a zřejmě nebyl nikdo, kdo by o tomto případu alespoň zmínku nezaslechl. Dle mého názoru zde zásadně pochybilo vedení školy, které údajně o tomto problému vědělo.

4.3.2 Kyberšikana

V mnoha případech začíná kyberšikana jako klasická šikana. Někdy se jejich projevy prolínají a doplňují. Díky moderním technologiím máme možnost se pohybovat ve virtuálním světě, který se od reálného světa liší.

Důležité prvky kyberšikany jsou:

- **útočníci jsou anonymní** (vstupují například pod přezdívkou, využívají neznámou emailovou adresu, telefonní číslo atd.),
- **mění se místo a čas útoku** (kdekoli a kdykoli),
- **mění se profil útočníků i obětí** (nezáleží na síle, věku pohlaví, postavení v sociální skupině ani úspěšnosti útočníka nebo oběti ve společnosti),
- **lidé se chovají jinak než ve skutečném životě** (záměrně manipulují s údaji, například udávají jiný věk, pohlaví, povolání atd.),

³⁰ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpouřivá: nestvůry, nástroje, obrana*. Praha : Galén, 2006. s. 204. ISBN 80-7262-410-5

- **pomoc publika** (záznamy a zprávy lze velmi snadno rozesílat dál, jde tedy o větší dopad na oběť),
- **může být způsobena i neúmyslně** (může být výsledkem toho, že je špatně odhadnuta situace nebo reakce dané osoby),
- **dopady kyberšikany na oběť je obtížné rozpoznat** (oběti jsou velmi často uzavřené do sebe a nekomunikují o problémech s okolím).³¹

4.3.3 Trestné činy pod vlivem alkoholu a drog

Lidé pod vlivem návykových látek často ztrácí pojem o tom, co je špatné a co dobré. Krom toho mizí veškeré zábrany a může nastoupit nepřiměřená agrese. Obvykle bývají lidé pod vlivem drog a alkoholu méně opatrní a ztrácí strach ze zákonů a norem chování ve společnosti.

Člověk může být závislý na mnoha psychotropních látkách. Mezi ně patří například alkohol, amfetaminy, halucinogeny, inhalační látky, kanabinoidy, kokain, nikotin, opiáty, sedativa, organická rozpouštědla kde je nejznámější toluen, hypnotika a mnohé další. Někteří lidé jsou vůči účinku drog nebo alkoholu docela odolní, u jiných se vyvine závislost velmi rychle a to hlavně u lidí v průběh dospívání. Výsledkem dlouhodobého a opakovaného užívání drog je chemická závislost. Ta způsobuje nutkavé vyhledávání a užívání drogy.³²

Zneužívání drog, alkoholu a násilné chování se často kombinují, a to hlavně u mladistvých. Chlapci se násilně chovají častěji nežli dívky. Násilně se chovající dospívající mají častěji duševní poruchy nebo onemocnění, užívají drogy, jsou vyloučeni ze školy a dopouštějí se trestných činů častěji než stejně staří jedinci, kteří se nechovají násilně. Chlapci, kteří se chovají násilně, se častěji než násilné dívky dopouštějí dalších nenásilných trestných činů a prodávají drogy. Pokud se u dospívajících chlapců kombinuje užívání drog, špatná docházka do školy a účast ve rvačkách, tak vysoce roste možnost, že v následujících deseti letech spáchá násilný trestný čin.³³

³¹ JANIKOVÁ, H., BEZDÍČEK, M. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce dětí a mládeže*. Pardubice : Benepal, 2013. s. 35.

³² KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Praha : Galén, 2006. s. 225. ISBN 80-7262-410-5

³³ KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpoura deprivantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Praha : Galén, 2006. s. 228. ISBN 80-7262-410-5

Konzumace návykových látek včetně konopných drog se u mládeže postupně posouvá do vyššího věku. Pokračuje pokles míry zkušeností mládeže s nelegálními drogami, včetně konopných látek (zejména v případě opakovaného užívání konopných látek); výjimku tvoří věková skupina 15 – 19 let, u níž byl zaznamenán další nárůst míry užívání konopných látek. Od roku 2002 do roku 2016 je podíl na drogových trestných činech u mladistvých mezi 15 – 18 lety 6% (v průměru cca 157 drogových trestných činů za rok) a u nezletilých pod 15 let 2% (v průměru cca 48 drogových trestných činů za rok). Za účelem opatření drog páchají mladiství nejčastěji krádeže, krádeže vloupáním, loupeže a podvody. Česká republika patří k zemím s nejvyšší mírou užívání návykových látek dětmi, a to především alkoholu a tabákových výrobků.³⁴

4.3.4 Vandalismus mládeže

Vandalismus je ničení majetku nebo jeho poškozování. Jde o významné útoky na věci, které mají za následek jejich naprosté zničení nebo značné poškození. Jedná se o sociálně patologický jev, pro který je charakteristické nezdůvodnitelné ničení různých věcných hodnot, obvykle jen pro radost z ničení.

Velmi vzácně se vandalismus vyskytuje u dospělých lidí. Jedná se o jev typický především pro adolescenty, chlapce a výrazně se na něm podílí patry. Dívky se na akcích vandalů podílejí zcela výjimečně. Adolescentní vandalové běžně likvidují dostupné věci a zařízení. Což jsou například hřbitovy, vnitřky kostelů, lavičky, železniční vagóny, vybavení čekáren atd.

Vandalismus plní svoji roli tím, že se jedinec může ukázat před partou. Dokazuje tím sílu jednak sobě a jednak ostatním. Získává na pozornosti a obdivu. Interakčním impulsem pro chování se znaky vandalismu je alkoholismus, působení sociálního prostředí-nuda. Jde o nepříjemný přechodný stav, kdy cítí mladý člověk nezáměr o své běžné aktivity, je pro něj těžké se soustředit, ale nuda není motivace. Důvodem páchaní vandalismu je vyhledávání nových zkušeností, vzrušení

³⁴ ZPRÁVA O SITUACI V OBLASTI VNITŘNÍ BEZPEČNOSTI A VEŘEJNÉHO POŘÁDKU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2016 (VE SROVNÁNÍ S ROKEM 2015). [Www.mvcr.cz](http://www.mvcr.cz) [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, 2017 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitni-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx>

z nebezpečného a zakázaného, získání sebevědomí, seberealizace a právě naplnění volného času.³⁵

Druhy vandalismu:

- **hrabivý:** jedná se o rozbíjení automatů, cílem je získat peníze,
- **taktický:** znamená ničení zařízení, cílem je upoutat pozornost ostatních,
- **ideologický:** zde se jedná o různé nápisy například proti vládě atd., cílem je dát najevo svůj názor za každou cenu nebo získat obdiv,
- **mstivý:** příkladem je například mladistvý, kterému nebylo vyhověno v jeho žádosti, tak ničí majetek osoby, která mu nevyhověla, cílem je tedy odplata,
- **hravý:** příkladem může být třeba sázka o to, kdo rozbije více oken, pouličních lamp a jiné věci, cílem je tedy upoutat pozornost a být alespoň v něčem lepší,
- **zlostný:** příkladem může být ničení drahých aut, cílem je ukázat zlobu, drsnost, důležitost své osoby.³⁶

Sprejerství: Sprejerství v zásadě splňuje znaky ničení hodnot. Což je například pomalování historicky cenných budov, nových omítek na domech, stanic metra atd. Sprejer tedy ničí nebo znehodnocuje výsledky něčí práce.³⁷ V České republice se objevili první sprejeři kolem roku 1989. Někdo je považuje za zločince, někdo za alternativní umělce a pro někoho jsou představiteli alternativního způsobu života.³⁸

Graffiti: Termínem Graffiti se označují lidé, kteří se věnují sprejerství. Výtvoř graffitů jsou nedílnou součástí měst a obcí, které jsou ztvárněny na jednotlivých objektech, jako jsou například budovy, kulturní památky, výtahy, veřejné toalety, vagóny městské dopravy, reklamní tabule atd. Díky tomu jsou graffiti současnou

³⁵ JANIČOVÁ, H., BEZDÍČEK, M. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce dětí a mládeže*. Pardubice : Benepal, 2013. s. 27-28.

³⁶ JANIČOVÁ, H. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce*. Pardubice : Benepal, 2012. s. 7.

³⁷ JANIČOVÁ, H. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce*. Pardubice : Benepal, 2012. s. 7.

³⁸ JANIČOVÁ, H., BEZDÍČEK, M. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce dětí a mládeže*. Pardubice : Benepal, 2013. s. 27-29.

veřejností vnímání převážně jako vandalové a jejich výtvoř jako pozůstatky vandalizmu způsobující finanční, materiální a sociální škody.³⁹

→ **Vývoj podílu kriminality mládeže mezi lety 2004 - 2016**

Vývoj podílu (v %) jednotlivých kategorií pachatelů celkové kriminality na celkovém počtu pachatelů v ČR celkem						
Rok	muži	ženy	recidivisté	děti	mladiství	cizinci
				do 15 let	15-18 let	
2004	87,6	12,4	45,2	3,1	5,1	5,9
2005	85,8	14,2	46,0	2,7	4,7	5,8
2006	86,4	13,6	46,2	2,5	4,7	5,9
2007	87,2	12,8	44,5	2,1	4,9	6,4
2008	87,5	12,5	43,7	2,2	4,9	7,0
2009	87,1	12,9	45,9	1,7	4,3	6,8
2010	86,8	13,2	47,5	1,4	3,6	6,6
2011	86,7	13,3	48,5	1,4	3,5	6,5
2012*	86,3	13,7	50,0	1,2	3,1	6,6
2013*	85,8	14,2	52,6	1,1	2,5	6,3
2014*	85,0	14,8	53,2	1,2	2,3	6,4
2015*	84,1	15,6	52,0	1,2	2,1	7,1
2016*	82,9	16,8	46,3	1,7	2,5	8,1

* bez právnických osob

Tabulka 1: *Vývoj podílu kriminality mládeže mezi lety 2004 - 2016*

Zdroj:

<http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitřni-bezpečnosti-a-veřejného-poradku-na-uzemi-česke-republiky-v-roce-2016.aspx>

³⁹ JANIČOVÁ, H. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce*. Pardubice : Benepal, 2012. s. 8.

5. PREVENCE KRIMINALITY SE ZŘETELEM NA MLÁDEŽ

Prevence znamená ochrana, předcházení nežádoucím jevům. Může být uplatňována v jakékoli oblasti života společnosti. Například v oblasti výchovy, ochrany zdraví, společenského života, dopravy atd. Samotné realizování prevence je závislé na poznání příčin vzniku a zákonitostí vývoje určitých jevů. Míra prevence je také determinována velkým množstvím faktorů, které mají objektivní (např. finanční možnosti, společenské hodnocení prevence a její podpora atd.) nebo subjektivní charakter (např. motivace k preventivnímu chování, lidská činitel atd.). Preventivní politika spoléhá hlavně na nerepresivní prostředky. Zaměřuje se na odstraňování sociálně patologických jevů a snižování příležitostí a motivů k páchání trestných činů. Mimo orgánů činných v trestním řízení zahrnuje okruh subjektů preventivní politiky i další instituce. Patří sem například zájmová sdružení občanů, církve, nerepresivní orgány veřejné správy, podnikatelské subjekty a jednotliví občané.

Preventivní působení musí obsahovat tyto znaky:

- vychází z analýzy jevu, kterému je nutné předcházet,
- vychází z podmínek, příčin, dále také ze zákonitostí vzniku a vývoje uvedeného jevu,
- k analyzovanému jevu přistupuje z hodnotícího hlediska (podle kritéria vztahu daného jevu k integritě a ideálnímu fungování příslušného systému),
- každá preventivní činnost je orientována do budoucnosti,
- preventivní působení je úmyslným působením z hledisek cílů, i z hledisek výběru forem a metod působení.⁴⁰

⁴⁰ SVATOS, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 13-14. ISBN 978-80-7556-009-4

Mezi specialisty na práci s delikventní nebo nedelikventní populací, převládá v posledních desetiletích názor, že předcházení kriminálnímu jednání je efektivnější, než pachatele po spáchání deliktu jen trestat. Represivní složka trestní politiky je stále nepostradatelná, ale měla by sloužit pouze jako poslední možnost pro řešení problému. Stále musí být hledána rovnováha mezi aplikací prevence a represe. Také musí být využívány veškeré prostředky preventivního či resocializačního působení, k tomu aby nemusely být použity nejtvrďší prostředky trestního práva. Je velmi důležité, aby nástroje preventivního působení byly vhodně přizpůsobeny individuálním potřebám i potřebám společnosti.

V posledních desetiletích je věnována pozornost právě předcházení kriminálního chování mládeže. Je tvořeno značné množství preventivních programů, jejichž prostřednictvím je prevence kriminality uskutečňována v praxi. Cílem je zachytit problémové chování dětí a mládeže již v počátku a usměrnit ho požadovaným směrem. Co se týče preventivních aktivit, je zde potřeba jejich koordinace a uvedení do funkčního systému. Bez koordinace vzniká problém nerovnoměrného rozmístění preventivních aktivit (v jednom místě je aplikováno mnoho preventivních programů a v druhém je jejich nedostatek).

Cílem je vnést do praxe preventivní systémy, díky kterým by bylo možné flexibilně přijímat opatření a hledat řešení z nastalých situací týkajících se problémových nebo ohrožených dětí a mládeže. Preventivní systém by měl být vytvořen na individuálním vyhodnocení hrožících rizik, zvážení potřeb společnosti a měl by se zaměřit na utváření patřičných podmínek a podporu budoucího žádoucího chování občanů.⁴¹

5.1 Strategie prevence kriminality

Prevence kriminality má v České republice dlouholetou tradici, protože je její neoddělitelnou součástí již od roku 1993. V té době se začala prevence kriminality systematicky formovat jako nepostradatelná součást vládní politiky.⁴²

Od roku 1996 byly formovány čtyřleté strategické dokumenty. Strategie plní cíle určené v Programových prohlášeních vlády České republiky a respektuje mezinárodní doporučení. Poslední strategie prevence kriminality byla v České republice schválena na

⁴¹ ŠTĚCHOVÁ, M., VEČERKA, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. s. 11. ISBN 978-80-7338-140-0

⁴² *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020*. Ministerstvo vnitra. s.3.

roky 2016 až 2020. V této strategii jsou obsaženy vize cílového stavu pro prevenci kriminality, priority, principy, cíle, metody, nástroje k dosažení cílů strategie a hlavně systém prevence kriminality tedy resorty a subjekty zapojené do strategie. Strategie byla schválena Usnesením vlády ze dne 25.1.2016.⁴³ V oblasti kriminality vláda vydala prohlášení, že považuje za výhodnější zaměření na prevenci, hlavně v oblasti kriminality mládeže. Strategie navazuje na strategické dokumenty vlády ČR obecnější povahy. Ty se týkají jak vládní politiky obecně tak problematiky bezpečnosti.⁴⁴

Základem pro úspěch strategie je efektivní systém prevence kriminality na úrovni vlády České republiky.

→ **Systém prevence kriminality má tři úrovně:**

- **republiková a resortní úroveň:** zde plní koordinační roli mezirezortní orgán Republikový výbor,
- **krajská úroveň:** což jsou krajské úřady,
- **lokální úroveň:** sem spadají samosprávy měst a obcí zatížené velkou mírou kriminálně rizikových jevů.⁴⁵

Kromě popisu současné situace určuje strategie hlavně cíle, na které je potřeba se v daném období zaměřit, a to v úrovni globálních, strategických s pacifických cílů. Vymezení konkrétních úkolů, které je potřeba v této oblasti plnit bude předmětem následného navazujícího Akčního plánu prevence kriminality na léta 2016-2020. Stejně jako u předchozích strategií bude naplňování cílů a úkolu každoročně ohodnoceno. Realizace Strategie musí také být dostatečně finančně zabezpečena a to z úrovně jednotlivých resortů k plnění dílčích resortních úkolů i strategií a z úrovně podpory systému prevence kriminality.

Strategie se z pohledu jednotlivých druhů kriminality zaměřuje na kriminalitu, která občany ohrožuje a obtěžuje v největší míře. Často u lidí utváří jejich pocit vnímání bezpečí ve svém okolí a názor na kriminalitu jako celek a také názor na práci jednotlivých subjektů, které v této oblasti působí, i přes to že v jejich rámci nejsou

⁴³ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 54. ISBN 978-80-7556-009-4

⁴⁴ *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020*. Ministerstvo vnitra. s. 3

⁴⁵ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 54. ISBN 978-80-7556-009-4

páchány nutně ty nejvyšší škody. Strategie se tedy nezabývá specifickými formami, které potřebují specifické přístupy a jsou velmi často upraveny vlastními dokumenty. Jedná se o nejzávažnější trestné činy jako je terorismus, organizovaný zločin, obchodování s drogami atd.

Strategie se nestará ani o specifické oblasti týkající se cizinců, jejich nelegální migrace, integrace atd. Pokud páchají cizinci trestnou činnost, z pohledu prevence na ně doléhají standardní opatření vycházející ze strategie. Výjimkou jsou specifické programy pro ochranu cizinců, které se stali obětmi obchodování s lidmi. Ovšem s řešením nejnovější migrační vlny, s pravděpodobným nárůstem cizinců žijících v České republice, nebo velikým nárůstem počtu nelegálních migrantů se mohou i v oblasti prevence kriminality objevit nové hrozby a potřeby, na které bude potřeba průběžně reagovat.⁴⁶

5.2 Prevence kriminality na krajské a místní úrovni

Při organizování preventivní politiky mohou postupovat obce jen v rámci samostatné působnosti. To vyplývá ze zákona č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších právních předpisů konkrétně z ustanovení § 35. Podle toho jsou do samostatné působnosti obce zařazeny záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům, nebo pokud se nejedná o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zákon. Aby mohli obce účinně realizovat opatření směřující k prevenci kriminality na svých územích, potřebují k tomu účinné právní nástroje. Obce také mohou ukládat povinnost obecně závaznou vyhláškou.

Postavení krajů je při organizování preventivní politiky problematičtější nežli postavení obcí a to díky absenci zákona o preventivní politice. Kraje mohou vykonávat organizování preventivní politiky v samostatné působnosti jako obce. Konkrétně podle ustanovení § 14 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších právních předpisů. Nemají však žádný právní nástroj, kterým by mohli regulovat potřebné právní vztahy. Podle ustanovení § 6 zákona o krajích obecně závaznou vyhláškou kraje, vydanou zastupitelstvem v mezích jeho samostatné působnosti je možné ukládat povinnosti fyzickým a právnickým osobám, jen stanoví-li tak zákon. Z toho vyplývá, že

⁴⁶ Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020. Ministerstvo vnitra, s. 3-5.

vzhledem k chybějícímu zákonu o prevenci kriminality nemohou kraje v této oblasti obecně závazné vyhlášky vydávat.⁴⁷

5.2.1 Vyšší územně správní celek

Od nového krajského uspořádání území České republiky přešla prevence kriminality na území kraje do jeho samostatné působnosti. Tato situace vytvořila nové podmínky pro zabezpečování preventivní práce a postavila před kraj nové úkoly.⁴⁸

Angažovanost krajů je v preventivní politice dobrovolná. Strategie prevence kriminality přijatá vládou ČR jim k jejich činnosti určuje podmínky, nastoluje pravidla a poskytuje finanční, koordinační a metodickou podporu. Zapojením do prevence kriminality krajské úrovně dostávají kraje možnost ovlivnit podobu preventivní politiky na svém území, určovat lokální potřebnost realizace preventivních opatření, nastavovat regionální priority, získávat státní účelovou dotaci pro své záměry a hodnotit programy prevence kriminality měst a obcí.

Hlavní úkoly krajů v oblasti prevence kriminality:

- v koordinaci aktivit v oblasti prevence kriminality,
- v účasti v dotačním řízení MV pro oblast podpory prevence kriminality,
- ve vlastním dotačním řízení v oblasti prevence kriminality,
- v přesunu informací mezi obcemi a resorty.

Kraje vybírají k podpoře projekty obcí ve svém území na základě každoročně zpracované analýzy podle kritérií přijatelnosti. Ve spolupráci s odborem prevence kriminality Ministerstva vnitra konzultují programy prevence kriminality měst a obcí, shromažďují žádosti o dotace, zpracovávají k nim odborné stanovisko a postupují je k závěrečnému rozhodnutí Republikovému výboru. Kraje mohou vytvářet specifické krajské programy prevence kriminality. Na realizaci těchto programů mohou žádat státní účelovou dotaci.

⁴⁷ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 67-68. ISBN 978-80-7556-009-4

⁴⁸ VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J., BUREŠ, R., JABŮREK, S. *Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. s. 104. ISBN 978-80-7338-085-4

Krajští manažeři prevence: Mimo jiné krajští manažeři prevence koordinují preventivní aktivity kraje, metodicky vedou manažery prevence kriminality měst a obcí a zajišťují jejich informování o aktualitách v systému prevence kriminality.

Pracovní skupiny prevence kriminality: Tyto pracovní skupiny zajišťují plnění úkolů obsažené ve vládou schválené Strategii prevence kriminality. Manažer prevence kriminality by měl být gestorem činnosti Preventivní skupiny. Členy by měli být krajský protidrogový koordinátor, krajský školský koordinátor prevence, krajský metodik sociální prevence, romský koordinátor krajského úřadu, regionální vedoucí Probační a mediační služby a preventiva Krajského ředitelství Policie ČR. Toto složení je minimální, krajský manažer prevence kriminality může navrhnout další potřebné členy. Smyslem vytvoření pracovní skupiny je zlepšení výměny informací, koordinace aktivit jejích členů a účelné vynakládání finančních prostředků.⁴⁹

5.2.2 Města a obce

Jak již bylo řečeno, města a obce postupují v oblasti prevence kriminality v samostatné působnosti. Tvoří základní úroveň, na které je prakticky naplňována Strategie prevence kriminality velkým množstvím svých cílů. Města a obce mají povinnosti prakticky vykonávat projekty, aktivity a opatření prevence kriminality.

Hlavními úkoly měst a obcí v oblasti prevence kriminality jsou:

- zvýšení bezpečí na veřejných prostranstvích,
- snížení výskytu delikventních činností u cílových skupin nebo jejich ochrana,
- vytvoření efektivního a stálého systému sběru, předávání a poskytování informací v oblasti prevence kriminality mezi všemi úrovněmi subjektů prevence kriminality,
- oslabení rizikových faktorů, které přispívají k výskytu delikventního chování.

Města, která se zapojují do místní úrovně, musí zpracovávat program prevence kriminality na jeden kalendářní rok. Ten je podkladem žádosti o poskytnutí státní

⁴⁹ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 69-70. ISBN 978-80-7556-009-4

úcelové dotace na jeho podporu. Města a obce podávají projekty k dotační podpoře Republikovému výboru. Tyto projekty jsou vybírány krajem na základě metodik s Ministerstvem vnitra. Města a obce, které realizují program prevence kriminality, musí mít zajištěnou činnost manažera prevence kriminality.⁵⁰ Programy prevence kriminality vznikají na základě rozhodnutí zastupitelstva. Dále je zde zřízena komise pro prevenci kriminality. U měst a obcí je využit program prevence na místní úrovni, kterému se říká Partnerství. Na základě programu Partnerství je vypracován vlastní preventivní program na dílčí celky.

Před vypracováním preventivních programů musíme provést tyto kroky:

- **analýza kriminality:** zpracovává se na základě podkladů z policejních statistik,
- **výzkum veřejného mínění:** zaměřuje se na názory občanů, pokud se jedná o bezpečnostní situaci ve městě, obci,
- **sociální a demografická charakteristika a analýza měst, obcí:** zde se jedná o složení obyvatelstva např. počet zaměstnaných, cizinců, jaká je rozvodovost atd.,
- **přehled místních institucí:** například úřad práce, policejní oddělení, zdravotnická služba atd.⁵¹

Program prevence kriminality obce, města musí obsahovat projekty zaměřené na řešení lokálních problémů veřejného pořádku související s pácháním trestné činnosti a dalších kriminálně rizikových jevů. Program musí respektovat cíle a priority Strategie prevence kriminality schválené vládou a každý rok vydávat zásady poskytování státní účelové dotace na podporu programu prevence kriminality.⁵²

⁵⁰ SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 70. ISBN 978-80-7556-009-4

⁵¹ SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. s. 58-59. ISBN 978-80-86708-21-8

⁵² SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. s. 71. ISBN 978-80-7556-009-4

5.3 Systém včasné intervence (SVI)

Projekt SVI je systém, který byl vytvořen na odboru prevence Ministerstva vnitra ČR před několika lety a byl jednou z velkého množství aktivit odboru prevence kriminality tohoto ministerstva, které reagovali na prudký nárůst kriminality v 90. letech minulého století. Problémem různých vládních i nevládních aktivit byla jejich koncepční nevyhraněnost, jak vyšlo najevo z analytického vládního materiálu z roku 1999. Na vzniklou situaci se v následujících letech snažila reagovat legislativa i praxe, ale k významnější změně došlo až o několik let později. To bylo v době, kdy byla uveřejněna analýza situace všech dětí, které opustili institut péče v letech 1995 až 2004.⁵³

Novodobé státy se dnes velmi věnují své sociální politice. Jejím cílem je udržení sociální stability společnosti. Proto se snaží státní orgány intervenovat v případech, kdy je důležitý zájem jednotlivců nebo celých skupin obyvatel natolik ohrožen, že by mohl utrpět vážnou újmu a jejich reakce na toto ohrožení mohou společnost destabilizovat. Chování společensky nepřizpůsobivých a nebezpečných jedinců se snaží novodobé státy neutralizovat. Co se týče dětí a mládeže, tak se stát snaží zmírnit či odvrátit nevhodné působení rodičů, případně jiných osob a nabídnout podporu rodině nebo alternativu k rodinné péči, která by se pokud možno rodině podobala.⁵⁴

Systém včasné intervence je druh práce a komunikace v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a mládeže a prevenci kriminality. Jde o koordinovanou spolupráci justičních, sociálních, zdravotních, a školských orgánů, Policie ČR, městské policie a nestátních organizací ve spolupráci s dalšími partnery. Cílem je vyhledat a účelně pracovat s kriminálně rizikovými dětmi a s jejich rodinami a jinak ohroženými dětmi.

Hlavním cílem je podle vládního dokumentu z roku 2011 prevence rizika kriminálního vývoje dítěte nebo jeho pokračování, ochrana dítěte před trestnou činností, před zneužíváním, týráním, zanedbáváním a debyrokratizace i humanizace práce s dětským klientem a jeho rodinou. Systém by měl zejména včas odhalit problémy prostřednictvím informačního systému SVI a koordinovat činnosti subjektů péče o ohrožené dítě na národní, regionální a místní úrovni prostřednictvím týmu pro děti a mládež informačního systému SVI.

⁵³ ŠTĚCHOVÁ, M., VEČERKA, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*. Praha :Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. s. 23. ISBN 978-80-7338-140-0

⁵⁴ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 149. ISBN 80-7367-825-8

V dnešní době systém včasné intervence prochází poněkud obtížným vývojem, ale i přes to jeho prvky patří stále k důležitým preventivním aktivitám, které se zabývají dětmi a mladými lidmi. Hlavním cílem systému je zlepšení především organizační stránky péče o ohrožené děti a prevence sociálně patologického vývoje dětí. S Ministerstvem vnitra začalo na projektu spolupracovat Ministerstvo práce a sociálních věcí. Tomu byla po nějakém čase celá agenda předána. V současné době systém včasné intervence provádějí orgány sociálně-právní ochrany dětí.

Systém včasné intervence by měl zasahovat proti negativním jevům v životech dětí a mladistvých, které bývají ve své prvotní podobě ve většině případů dobře zvládnutelné a upravitelné. Zde je ovšem zapotřebí, aby byla preventivní práce zprostředkována Systémem včasné intervence na odborné úrovni, aby byla v souladu s ověřenými metodikami postupů tak, aby byl ve správný okamžik určen vhodný zásah. To je důvodem pro nalézání optimální podoby Systému včasné intervence, dopracovávání obecných návodů k činnosti a školení pracovníků praxe.⁵⁵

5.4 Neziskové organizace v sociální prevenci

Nezisková organizace je pojem, který je v České republice obecně používán, i přes to, že není definován určitým právním předpisem. Mezi neziskovými organizacemi jsou subjekty státní i nestátní povahy. Ve velké řadě oblastí veřejného života přenáší státní správa, vyšší územně samosprávné celky a samospráva péči o obecně prospěšné činnosti na nestátní neziskové organizace. V obecné rovině se jedná o to, že dynamika sociálního života a potřeb komunity je tak rychlá, mnohostranná a proměnlivá, že na ní v podstatě není možné reagovat klasickými mechanismy. Pro stát i pro občany je výhodné svěřit prostředky na tyto činnosti specializovaným organizacím, které jsou schopny pružně a zkušeně reagovat.

Neziskové organizace dominantně operují v oblasti sociálních služeb. Ty jsou definovány zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Služby sociální prevence jsou důležité pro potřeby kriminologického výzkumu.⁵⁶ Zákon o sociálních službách definuje v § 53 služby sociální prevence takto: Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální

⁵⁵ ŠTĚCHOVÁ, M., VEČERKA, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. s. 23-24. ISBN 978-80-7338-140-0

⁵⁶ VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S., LUPTÁKOVÁ, M. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 85-86. ISBN 978-80-7338-118-9

situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.⁵⁷

Do sociální prevence spadá i oblast sociálních deviací, zahrnující také řešení problémového chování mladistvých. Nestátních neziskových organizací, pracujících v tomhle složitém terénu jsou stovky. Některé fungují mnoho let, jiné jsou zcela nové, mohou být úzce specializované nebo široce otevřené, určité organizace se skládají velmi malého počtu zapálených lidí, jiné jsou veliké a připomínají spíše rozvětvenou firmu. Přitom je jednoznačné, že každá organizace z uvedených typů, může odvádět perfektní práci a stejně tak přinášet jen omezený prospěch.⁵⁸

5.5 Terénní sociální práce

Terénní sociální práce neboli streetwork je specifická vyhledávací, mobilní terénní sociální práce, která zahrnuje aktuální nízkoprahovou nabídkou sociální pomoci uživatelům drog a lidem, zpravidla mladšího věku, žijícím rizikovým způsobem života, u nichž se předpokládá, že potřebují pomoci a nejsou v kontaktu s příslušnou institucí.⁵⁹ Pro nejrizikovější skupiny je obtížné, někdy až nemožné vyhledat na správném místě, ve správném čase správný zdroj pomoci a správně ho oslovit.⁶⁰

U nás tuto formu práce zkoušejí některá nevládní občanská sdružení a tato forma je zaváděna i z iniciativy státu na základě vládou schváleného Programu sociální prevence z roku 1993. Sociální asistenti, kteří pracují ve sféře státní správy, se nezabývají skupinami s pevnou strukturou. Což jsou například skinheadi nebo kriminální gangy. Dokonce se nezabývají ani drogově závislými, prostitutkami a skupinami romských dětí. Streetworkeri nestátních organizací se snaží pracovat i s těmito nejhůře ovlivnitelnými skupinami.

⁵⁷ ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257-1289 [online]. [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>>.

⁵⁸ VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S., LUPTÁKOVÁ, M. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 87. ISBN 978-80-7338-118-9

⁵⁹ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2013. s.189. ISBN 978-80-262-0213-4

⁶⁰ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 195. ISBN 80-7367-825-8

Přirozeným prostředím streetworkera jsou ulice, herny, bary, náměstí, pasáže domů, diskotéky, hospody a kluby, kde se potencionální klienti zdržují. Klienty jsou většinou děti a mládež žijící ve velkých městech. Streetworker by měl s klienty v jejich přirozeném prostředí navázat kontakt a postupně by jim měl napomoci k tomu, aby se věnovali činnostem, které neohrožují společnost a jsou při tom pro klienty zajímavé.⁶¹

V obecné rovině se streetwork obvykle zaměřuje na specifické skupiny. Ty se dají rozdělit podle určitých znaků, které charakterizují jejich životní styl.

Mezi tyto skupiny se řadí především:

- děti a mladiství trávící volný čas na ulici tedy „děti s klíčem na krku“,
- skupiny jednostranně specificky orientované mládeže (punková mládež, skinheads, mladiství žijící ve squattech, mládež vyznávající graffiti atd.),
- prostitutky a homoprostituti,
- lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči,
- sportovní fanoušci,
- bezdomovci.

Způsob trávení volného času skupin zde hraje důležitou roli. Především pokud se jedná o aktivity, které vedou ke konfliktu s okolím nebo k trestné činnosti. Se způsobem trávení volného času souvisí i specifický životní styl některých subkultur. To jsou například skupiny skinheads, squatterů, graffiti, punk atd.⁶²

Hodnocení efektivity pouliční sociální práce je možné jen pomocí regionálních ukazatelů kriminality, nebo výskytu jiných sociálně patologických jevů. Přímou dokázat, kolik dětí a mladistvých se nedostalo do konfliktu se zákonem díky streetworku není možné.⁶³

⁶¹ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 195. ISBN 80-7367-825-8

⁶² MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2013. s.193. ISBN 978-80-262-0213-4

⁶³ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 197. ISBN 80-7367-825-8

5.6 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (PMS) je velmi důležitá pro nápravu pachatelů ale také pro oběti trestných činů. Je potřebné pachatele po výkonu trestu navrátit do běžného života a zabránit recidivě. Pro společnost je nutné, aby se hlavně mladiství nedostali znovu do konfliktu se zákonem a aby obětem trestných činů a jejich rodinám byla zajištěná co nejrychlejší odborná pomoc. Zásadní také je, že veškerá činnost probační a mediační služby je pro všechny bezplatná a dohlíží na ni stát.

Probační a mediační službu upravuje zákon č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. PMS je organizační složkou státu a účetní jednotkou. Podmínky pro řádnou činnost PMS vytváří Ministerstvo spravedlnosti. Zajišťuje její výkon po stránce organizační, hospodářské, personální a finanční. Ministerstvo spravedlnosti také provádí nad činností PMS dohled.

Probace je organizování a provádění dohledu nad obžalovaným, obviněným nebo odsouzeným na svobodě. Kontroluje výkon alternativních trestů, které se netýkají odnětí svobody společně s uloženými povinnostmi a omezeními, pozorováním chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštěním z výkonu trestu odnětí svobody, individuální pomocí obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl státem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám a tím došlo k nápravě narušených právních i společenských vztahů.

Přechod k mediaci je mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sváru mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k narovnání tohoto konfliktního stavu, vykonávanou ve spojitosti s trestním řízením. K mediaci je možné přistoupit pouze se souhlasem obou stran, tedy pachatele i oběti.⁶⁴

Probační a mediační služba věnuje speciální péči mladistvým obviněným a obviněným, kteří jsou ve věku blízkému mladistvým. Dále přispívá k ochraně práv osob poškozených trestnou činností a ke koordinaci terapeutických a sociálních programů práce s obviněnými, zejména pokud jde o mladistvé a uživatele psychotropních a omamných látek. Probační a mediační služba se podílí na prevenci trestné činnosti.

⁶⁴ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 192. ISBN 80-7367-825-8

V rámci své působnosti probační a mediační služba provádí na pokyn orgánů činných v trestním řízení a ve vhodných případech v oblasti mediace i bez takového pokynu hlavně z podnětu poškozeného a obviněného. V těchto případech o tom okamžitě informuje příslušný orgán činný v trestním řízení, které může rozhodnout, že se věc k mediaci nepředá a tím pádem mediace nebude dále prováděna.

Probační a mediační služba je oprávněna v rámci své působnosti opatřovat poznatky a informace o obviněné osobě nebo o stanoviscích poškozeného, které jsou důležité pro rozhodnutí soudu či státního zástupce.

Policejní orgán a státní zástupce vyrozumívá středisko o věcech vhodných k mediaci. Hlavně v trestních věcech mladistvých postupuje tak, aby byla mediace využita od počátku trestního stíhání nebo místo něj.⁶⁵

Od roku 2005 shromažďuje pravidelně oddělení pro koncepční, analytickou a metodickou činnost ředitelství PMS informace o uskutečňovaných probačních programech, které byly zařazeny do seznamu akreditovaných probačních programů. Konkrétní poznatky získává ze zpráv poskytovatelů probačních programů pro mladistvé, kteří dostali dotaci na jejich realizaci a z výsledků dotazníkového šetření uskutečněného v rámci probační a mediační služby. Výsledky těchto šetření jsou každoročně zpracovávány ředitelstvím PMS do souhrnných zpráv.⁶⁶

Nedílnou součástí probace a mediace je prevence a snižování rizik opakování trestné činnosti. **Ve své odborné činnosti směřuje k naplňování následujících cílů:**

- **Integrace pachatele:** Jde o zapojení pachatele do klasického života společnosti bez opětovného porušování norem a zákonů společnosti. Prokázáním úspěšného dosažení tohoto cíle je obnovení respektu pachatele k právům společnosti, dále také nalézání uplatnění a seberealizace ve společnosti.
- **Participace poškozeného:** Ve smyslu intenzivnějšího zapojení poškozeného do procesu řešení následků trestné činnosti a procesu jejich odškodnění. Díky tomu,

⁶⁵ ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 74, s. 3616-3621 [online]. [cit. 10. 2. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>

⁶⁶ ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J., ŠPEJRA, M. *Probační programy pro mladistvé*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. s. 46. ISBN 978-80-7338-114-1

že se procesu účastní i poškozený, by mělo dojít k rychlému řešení následků trestného činu ale také, ke snížení možných obav poškozeného z pachatele a jeho dalšího jednání, kterému poškozený často nerozumí. Pokud se tento cíl podaří efektivně naplnit, tak je u oběti znovu nastaven pocit relativního bezpečí v životě a obnovena důvěra v systém trestní spravedlnosti.

- **Ochrana společnosti:** Zde se jedná o prevenci před další kriminalitou, díky účinným řešením konfliktních situací spojených s trestným činem. Tímto je myšlena i ochrana společnosti ve smyslu efektivního zajištění uložených alternativních trestů a opatření.⁶⁷

⁶⁷ MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha : Portál, 2011. s. 193. ISBN 80-7367-825-8

6. PREVENTIVNÍ PROGRAMY A ZAŘÍZENÍ ZABÝVAJÍCÍ SE PREVENCÍ KRIMINALITY MLÁDEŽE

V České republice je nepřehledné množství programů a zařízení, která se zabývají prevencí kriminality mládeže. V této kapitole jsou zaznamenány pouze některé z nich. Důvodem je, že se v celé ČR nachází velké množství projektů a zařízení, které se zabývají zrovna touto problematikou, a není možné, aby v této práci byla popsána všechna zařízení. Pro tuto práci byla vybrána zařízení, která jsou mi známá a se kterými už jsem se při svém studiu již setkala.

6.1 Prevcentrum-Všeobecná primární prevence

Programy jsou určeny pro klasické třídní kolektivy, které nevykazují zvýšenou míru výskytu rizikového chování. Cílovou skupinou jsou žáci základních škol, gymnázií, středních škol a středních odborných učilišť.

Program je realizován přímo ve škole. Každé pololetí školního roku se běžně ve třídě realizuje jeden blok primární prevence, který je běžně v délce 2 až 4 vyučovacích hodin. Program je veden interaktivní formou, je zde využíváno psychosociálních her, prostor se věnuje i diskuzím, žáci/studenti pracují individuálně, ale i ve skupinách.

Lektory programu jsou studenti, absolventi vyšších odborných škol a vysokých škol humanitního zaměření, kteří absolvovali Vzdělávací kurz pro lektory primární prevence v rozsahu 100 hodin. V průběhu spolupráce jsou lektoři i nadále vzděláváni. Vzdělávání probíhá formou intervizí, metodických setkání, tematických přednášek, hospitací a supervizí. Program všeobecné primární prevence je certifikován MŠMT.

Témata programů, ze kterých si školy mohou vybírat:

- agresivita, šikana a další formy násilného chování,
- problematika užívání návykových látek a jiných forem závislostního chování,
- rasismus, xenofobie,
- kyberšikana, bezpečný pohyb ve virtuálním světě,

- spiritualita, náboženství, sekty,
- podpora zdravého životního stylu (nabídka pozitivních alternativ pro trávení volného času),
- dospívání, dospělost, přechod na střední školu,
- masmédia a společnost,
- dospívání, partnerské vztahy, sexuální problematika, rizikové sexuální chování,
- podpora osobnostního rozvoje, například schopnost čelit sociálnímu tlaku, posilování sebejistoty, zvládání konfliktních situací, práce s emocemi atd.,
- poruchy příjmu potravy.

Cíle programu:

- seznamování s možnostmi řešení obtížných situací včetně možností, kam se obrátit v případě problému,
- rozvoj psychosociálních dovedností, což je navazování zdravých vztahů, schopnost čelit tlaku vrstevníků, dovednost rozhodovat se samostatně, efektivně řešit konflikty atd.,
- podporovat a nabízet vhodné alternativy trávení volného času,
- předání dovedností, znalostí a postojů podporující zdravý životní styl,
- podpora cílové skupiny v tom, aby tyto dovednosti, znalosti a postoje dokázala uplatnit ve svém chování.⁶⁸

⁶⁸ PREVCENTRUM. *Všeobecná primární prevence*. [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.prevcentrum.cz/nase-sluzby/programy-prevence-pro-skoly/vseobecna-primarni-prevence/>>

6.2 MAJÁK o.p.s. Programy primární prevence

Systém preventivních programů se zabývá podporou komplexní výchovy mladého člověka s důrazem na vnímání hodnoty člověka, nalezení a uspořádáním základních životních priorit a uchopením vlastní zodpovědnosti.

Hlavní cílovou skupinou jsou žáci základních a středních škol, u kterých je ještě možné zdárně působit na formování norem a hodnot, které jsou důležité pro zdravý vývoj mladého člověka. Dále také všichni ve věku 6 až 19 let, jež jsou ohroženi tlakem vrstevnických skupin, které vykazují nebo jim hrozí přijetí rizikového stylu života.

Obvyklá doba realizace preventivních programů primární prevence je na libereckých školách od pondělí do pátku v časovém rozpětí od 8:00 do 15:00 hodin. Na školách mimo Liberec začíná realizace až druhou vyučovací hodinu

Cíle programů primární prevence:

- vytvářet programy navazující na prevenci ve školách,
- vést žáky a studenty ke kritickému myšlení nad zažitými rizikovými společenskými normami,
- rozvíjet důležité kompetence, například schopnost odolat tlaku vrstevnické skupiny nácvikem efektivních metod chování a schopnosti odmítat,
- odborně působit na vědomosti žáků a studentů, tím posilovat jejich odolnost vůči škodlivým vlivům, které nevedou ke zdravému a zodpovědnému způsobu života,

Hlavní témata programu:

- prevence agrese a šikany,
- prevence drogových závislostí,
- prevence rizikového chování v sexuálním životě,
- problematika sekt a náboženství,
- jiné nedrogové závislosti,

- krása.

Zásady poskytování programů-poskytovatel při realizaci PP:

- uplatňuje pozitivní orientaci preventivních programů,
- dbá na cílenost a srozumitelnost předávaných informací,
- dodržuje odborné standardy kvality a etické normy,
- reaguje na identifikované potřeby cílové skupiny,
- klade důraz na interakci a aktivní zapojení cílové skupiny,
- dodržuje kompletnost a návaznost programů.

Lektoři kladou důraz na drogovou absenci, sexuální zdrženlivost, dále motivují k zodpovědnosti v partnerských vztazích a objasňují důležitost manželství. Preventivní programy MAJÁKU školy hodnotí jako přínosné a obohacující zážitky o důležité informace i kompetence, které jsou důležité a účinné v boji proti přijetí rizikového způsobu života. Lektoři žáky povzbuzují a umí si je získat. Přednášející jsou odborníci, kteří mají mnohaletou zkušenost. Lektoři neustále spolupracují s odborníky v klíčových oblastech prevence. Tím si rozšiřují kvalifikaci v oblasti prevence. Lektoři také povinně absolvují odborné semináře akreditované MŠMT.⁶⁹

6.3 NZDM (Nízkoprahové Zařízení pro Děti a Mládež) Bedna

Bedna je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež od 6 do 20 let. Toto zařízení zřizuje organizace Ponton, z.s. a nachází se v Příbrami již od roku 2010. Součástí Bedny je i terénní forma poskytování služeb. Projekt bedna je spolufinancován Evropskou unií v rámci operačního programu zaměstnanost.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Bedna: Jedná se o sociální službu určenou dětem a mladým lidem od 11 do 20 let. Nabízí možnost trávení volného času v bezpečném prostředí, zázemí pro setkávání s vrstevníky, širokou škálu volnočasových aktivit a možnost individuálního doučování. Děti a mladí lidé zde mohou vyhledat radu,

⁶⁹ MAJÁK. *Programy primární prevence*. [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z WWW: < <http://www.majakops.cz/index.php/preventivni-programy> >

pomoc či podporu v obtížných situacích. Bedna je realizována ve dvou formách a to v ambulantní formě, což je klub a terénní formě.

Klub: Je otevřený od pondělí do čtvrtka vždy od 14:00 do 19:00 hodin. Pracují zde obvykle 3 pracovnice, které se mladým lidem věnují. Na každý den je připraven program, do kterého se mladí lidé mohou zapojit. S uživateli služeb řeší pracovníci celou řadu věcí. Během rozhovorů se dotýkají toho, co mladé lidi trápí, v čem si jsou nejistí a s čím by potřebovali pomoci. Řeší s nimi konkrétní věci, například založení emailové adresy, zpracování úkolů do školy nebo zjištění kontaktu na volné pracovní místo. Někdy jde o velmi osobní a složité problémy. Například jak má klient věřit matce, když ho pokaždé zklame, pocit že na něm nikomu nezáleží, nebo třeba jak nemá být drzí na učitelku, která si na něj zasedla.

Terénní forma Nízkoprahového zařízení pro děti a mládež Bedna: Terénní forma je zaměřena na děti a mladé lidi ve věku 6 do 20 let. Terénní forma působí zejména ve vybraných lokalitách města Příbramě, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Dále se soustředí na místa spontánního setkání mladých lidí. Terénní program nabízí sociální služby a volnočasové aktivity přímo v přirozeném prostředí dětí a mladých lidí.

Pracovníci se tři dny v týdnu pohybují v ulicích města Příbram (pondělí, úterý a čtvrtek - vždy od 14:00 do 17:00), aktivně vyhledávají a kontaktují děti a mladé lidi spadající do cílové skupiny a nabízejí jim možnost strávit společně čas, využít volnočasové aktivity, individuální doučování, a také možnost obrátit se na pracovníky s žádostí o radu, pomoc či podporu v situacích, které jsou pro ně velmi těžce řešitelné.

V rámci terénní práce jsou obvykle k dispozici dva pracovníci. Ti jsou s dětmi a mladými lidmi v kontaktu. Kromě kontaktní práce pravidelně provádějí monitoring v ulicích města Příbram s ohledem na potřeby komunity a se zaměřením na cílovou skupinu ve vytípaných lokalitách.

Kontaktní místnost: Mimo otvírací dobu klubu a provozní dobu terénního programu mohou uživatelé služeb využít pro konzultaci s pracovníky ještě kontaktní

místnost. Provozní doba kontaktní místnosti je od pondělí do pátku v časovém rozpětí od 11:00 do 14:00.

Od 1.1.2017 je v rámci služby NZDM Bedna uskutečňován projekt Bedna. Tento projekt umožnil nabídnout služby Bedny cílové skupině dětí a mladistvých ve věku 15 až 20 let. Díky projektu můžou zaměstnanci Bedny docházet do terénu 3 dny v týdnu. Náklady na základní činnosti a provoz služby jsou z velké části zajištěné (70%). Cílem projektu, je po dobu jeho realizace podpořit 300 osob ve věku 15 až 20 let.⁷⁰

6.4 COM.PASS

Terénní program COM.PASS byl zahájen v roce 2007 je registrovanou sociální službou podle zákona 108/2006. Tuto terénní službu zřizuje organizace Ponton,z.s. V současnosti je služba financována z individuálního projektu Podpora sociálních služeb v Plzeňském kraji 2016-2019. Jejím smyslem je pracovat s dětmi a mladými lidmi tak, aby se orientovali ve světě, který je kolem nich a uměli si sami poradit se situacemi, které jim přináší. Pracovníci terénního programu COM.PASS podporují a motivují uživatele k pravidelným zájmům a činnostem, rozvíjejí jejich dovednosti a schopnosti, snaží se posílit hodnotu vzdělávání a pomáhají jim při zvládání složitých životních situací. Díky tomu dochází ke snížení rizik souvisejících se sociálně patologickými jevy, nebo rizik souvisejících s obdobím dospívání jako je například předčasné ukončení školní docházky, nezaměstnanost, problematické trávení volného času atd.

Tato služba je určena pro děti a mladé lidi, kteří tráví svůj volný čas na ulici a nemají pravidelné volnočasové aktivity, které by je rozvíjely. Dále nemají nikoho, kdo by jim poradil v oblasti školy, zaměstnání a partnerských vztahů. Pracovníci terénního programu COM.PASS se ve své práci zaměřují na skupiny ve věku 11 až 25 let z Plzně a blízkého okolí.

Zaměstnanci pracují tři dny v týdnu v terénu, kdy dochází do problematických lokalit nebo ubytoven za svými uživateli, s kterými se věnují volnočasovým aktivitám nebo poskytují poradenství. Zbývající dny je mohou uživatelé kontaktovat v prostorách organizace Ponton,z.s., kde probírají individuální konzultace v kontaktní místnosti.

⁷⁰ PONTON. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež*. [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z WWW: < <http://ponton.cz/projekty/bedna/o-projektu/> >

Kontaktní místnost je vybavena PC, na kterém uživatelé často hledají práci a píšou si životopisy. Tato individuální práce je zaměřena na zvyšování kompetencí uživatelů tak, aby si oni sami byli schopni vyhledávat informace a vhodně je používat v praxi.

Provozní doba kontaktní místnosti je od 11:00 do 14:00 hodin a provozní doba terénní formy je poskytována od pondělí do čtvrtka v časovém rozmezí od 14:00 do 19:00 hodin. V odůvodněných případech se lze individuálně domluvit na poskytnutí služby mimo uvedený čas. Kontaktní místnost je v sídle spolku na adrese Podmostí 1 v Plzni.⁷¹

6.5 Nízkoprahový klub BAN!

Nízkoprahový klub BAN! se nachází v Havlíčkově Brodě a zřizuje ho Oblastní charita Havlíčkův Brod. Poskytuje ambulantní a sociální službu. Jedná se o službu sociální prevence zaměřenou na snižování rizik vyplývajících z životní situace nebo životního stylu dětí a dospívajících. Tato služba je zřizována pro děti a mládež ve věku od 8 do 20 let.

V tomto zařízení pracují sociální pracovníci, kteří dodržují mlčenlivost a anonymitu klientů. Vzhledem k tomu, že je služba poskytována nízkoprahově, tak je zdarma a zařízení tak, aby byla co nejvíce přístupná cílové skupině, to znamená, že je klub otevřen v odpoledních hodinách a není vyžadována pravidelná docházka. Příchozí do klubu je seznamován s podmínkami a pravidly služeb. Pracovníci zjišťují dopodrobna nepříznivou situaci klienta a společně se domlouvají na cílech spolupráce.

Klub nabízí služby:

- podpora a pomoc v obtížných nebo rizikových situacích,
- sociální poradenství,
- rozhovory na nejrůznější témata, například vrstevníci, kamarádi, škola, rodina, sex, volný čas, láska, ale také šikana, návykové látky, záškoláctví, násilí, útoky z domova atd.,
- kontakty na odbornou pomoc,

⁷¹ PONTON. *Terénní program COM.PASS* [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné z WWW: < <http://ponton.cz/projekty/compass/o-projektu/> >

- školní příprava a doučování,
- preventivní programy, např. dospívání, první pomoc, návykové látky atd.,
- pracovat sám na sobě což je například osvojování dovedností, komunikace, práce se stresem a zvládání náročných situací atd.,
- trávení času v bezpečném prostoru,
- poznávání nových lidí atd.⁷²

6.6 Asistent prevence kriminality

Projekt Asistent prevence kriminality je v České republice realizován od roku 2009 s podporou státní účelové dotace. Od roku 2011 je projekt podporován z Evropského sociálního fondu.

Cílem je snížení počtu spáchaných trestných činů i přestupků v sociálně vyloučených lokalitách, zvýšení pocitu bezpečí obyvatel sociálně vyloučených lokalit, prevence rasově motivovaných sporů a extremistických projevů, zajištění vymahatelnosti práva, prevence sousedských sporů, bagatelní a latentní protiprávní činnosti, kterou Policie ČR a obecní policie v rámci sociálně vyloučených lokalit obtížně řeší a změna negativního pohledu majoritní společnosti na osoby sociálně vyloučené.

Asistent je vybrán z obyvatel sociálně vyloučené lokality, má v ní autoritu a přehled o vnitřním dění a je zaměstnán u městské policie, která jej řídí a kontroluje. Jde o zcela inovativní projekt v poměrech ČR. Asistent je zaměstnancem samosprávy zařazeným v obecní policii ve smyslu zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů. Asistent není strážníkem ani čekatelem, ale plní úkoly, které nejsou dle zákona o obecní policii svěřeny výhradně strážníkovi nebo čekateli, zejména se podílí na prevenci kriminality v obci, přispívá k ochraně a bezpečnosti osob a majetku, provádí dohled nad dodržováním čistoty na veřejných

⁷² OBLASTNÍ CHARITA HAVLÍČKŮV BROD. *Klub BAN!* [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z WWW: < <http://hb.charita.cz/nabizene-sluzby/sluzby-socialni/nizkoprahovy-klub-ban/> >

prostranstvích v obci. Při své činnosti je Asistent podřízen konkrétnímu strážníkovi - mentorovi, se kterým pracuje v úzké součinnosti.

Nástin možné činnosti asistentů:

- **komunikace:** s obyvateli sociálně vyloučených oblastí a vysvětlování účelu své přítomnosti,
- **podávání písemné informace:** formou zápisu do tzv. hlídkové knížky, popř. ústní informování jednotlivých strážníků o zjištěných a řešených skutečnostech,
- **dohled u základních škol:** před zahájením vyučování a při ukončení vyučování a rozchodu žáků, a to jak dohled nad bezpečností např. na silnicích přechody pro chodce, tak i dohled nad bezpečností dětí při začínajících projevech šikany, rvaček, okrádání školáků, kouření dětí, nebo jako prevence před distribucí omamných látek přímo před budovou školy,
- **kontrola heren:** jestli se v nich nezdržují osoby pod stanovenou věkovou hranicí,
- **dohled nad veřejným pořádkem:** formou hlídkové služby společně s hlídkami obecní policie, po důkladném proškolení a zácvičení pracují asistenti i samostatně - jejich úkolem je v případě zjištění jakéhokoli protiprávního jednání informovat obecní policii a postupovat při řešení společně,
- **získávání a předávání poznatků obecní policii nebo Policii ČR, informace o určitých druzích protiprávního jednání páchaných v sociálně vyloučených lokalitách:** jako je např. odkládání objemného odpadu (nejčastěji nábytku, znečišťování veřejného prostranství, rušení nočního klidu, apod.),
- **podíl na mediaci vznikajících problémů již v jejich počátku:** např. rušení veřejného pořádku, výtržnictví, rodinné spory, apod.
- **spolupráce s majiteli domů** v nalézání možností zapojení obyvatel do práce na zlepšení kvality bydlení,
- **práce s dětmi a mládeží:** upozorňování dětí na nevhodné chování, jako je například nadměrný hluk, znečišťování veřejného prostranství, kouření a návštěvy pohostinství.

Dosavadní kvalitativní hodnocení realizace projektu Asistent prevence kriminality:

- působení asistentů snížilo riziko páčání trestné činnosti, riziko vandalismu a zvýšilo pocit bezpečí občanů,
- asistenti pomohli k navázání kontaktu mezi obyvateli lokalit a strážníky, došlo ke změně postojů dětí i jejich rodičů ke strážníkům a k dodržování zákonů,
- na základě subjektivního hodnocení strážníků, lze konstatovat, že dochází k postupné změně náhledu na romskou komunitu jako na skupinu čistě problémovou,
- objektivně dochází ke snížení počtu oznámení a stížností na vybrané přestupky zejména proti veřejnému pořádku, jejichž pachatelé byli v hojné míře právě příslušníci romské komunity, také došlo zároveň ke zvýšení objasňenosti různých přestupků, a to na základě místní a osobní znalosti asistentů, asistenti jsou obyvateli lokality velmi pozitivně přijímáni a obyvatelé lokalit se na ně se svými problémy obracují,
- téměř všichni asistenti se identifikovali s rolí „ochránce“ zákona a spolupracovníka obecní policie“, asistenti pociťovali, že obyvatelé sociálně vyloučené lokality je vnímali pozitivně a s důvěrou se na ně obraceli, a že v kolektivu strážníků byli asistenti přijímáni jako přínos pro výkon jejich služby,
- z pohledu obecní policie je pozice asistenta zajímavou a efektivní možností jak „nerepresivním způsobem“ usměrnit jednání obyvatel vyloučené lokality, tento způsob se zdá efektivnější než zaběhnuté postupy ze strany strážníků či policie, které jsou vnímány romským etnikem jako diskriminační nebo represivní.
- obyvatelé lokalit vnímají asistenty jako součást systému bezpečnosti.⁷³

⁷³ PREVENCE KRIMINALITY. *Asistent prevence kriminality* [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/asistent-prevence-kriminality/preventivni-projekt-asistent-prevence-kriminality-37cs.html?page=3>>

7. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Prevence kriminality mládeže

Pro dotazníkové šetření byl vybrán vzorek občanů prostupující různé věkové vrstvy obyvatelstva regionu. Mezi dotazovanými jsou lidé různých vzdělání, teenageři, lidé důchodového věku, manažeři, dělníci, lidé, kteří jsou zaměstnáni v sociální sféře a kterých se téma kriminality a její prevence přímo týká. Otázky byly vybrány tak, aby bylo možné zjistit, jaké mají občané právní vědomí o této problematice a jaký je jejich názor na prevenci kriminality.

Právní vědomí o dané problematice, tedy znalost zákona, který se zabývá soudnictvím ve věcech mládeže a kriminalitou mládeže zná nebo si ho zjistilo pouze 89 dotazovaných, což je 59% ze 150 odpovídajících. Přestože neznalost zákona neomlouvá, povědomí občanů o zákonech by mělo být vyšší.

Pro účely svého šetření jsem rozdala více než 160ks tištěných dotazníků. Z toho bylo nakonec použitelných přesně 150 kusů dotazníků. Anonymita dotazníkového šetření byla samozřejmostí a byly rozdány pouze v tištěné formě, protože elektronická forma se mi bohužel neosvědčila.

Toto dotazníkové šetření mělo potvrdit nebo vyvrátit mé hypotézy a zjistit, jaké povědomí a právní vědomí mají občané o kriminalitě mládeže a jaký je jejich názor na dostatečnost či nedostatečnost prevence kriminality v ČR.

První hypotézou je, že téměř každý občan se někdy setkal s problematikou kriminality mládeže a bylo zde 98 kladných odpovědí, tedy 65% dotazovaných se ve svém životě setkala s kriminalitou mládeže.

Druhá hypotéza je, že občané mají pocit, že se kriminalita mládeže stala fenoménem doby a situace s kriminalitou mládeže je závažnější. Celkem 120 dotazovaných, tedy 80%, si myslí, že je dnes kriminalita mládeže častější, než byla dříve.

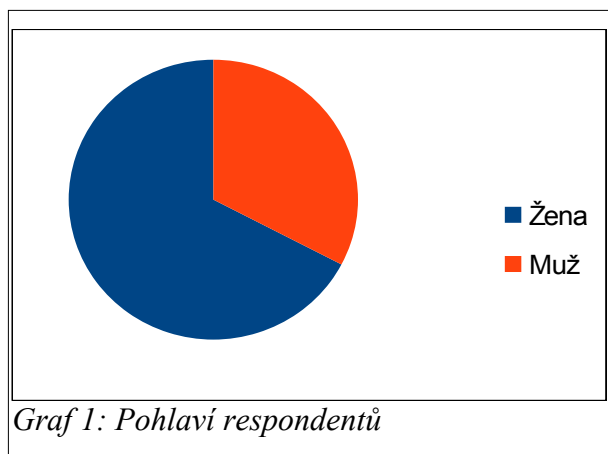
Všechny otázky a jejich výsledky byly popsány a znázorněny graficky, a to barevnými koláčovými grafy pro větší přehlednost a názornost.

1. Vaše pohlaví:

a) žena 101 → 67%

b) muž 49 → 33%

→ *Větší část dotazovaných byly ženy, protože jsou častěji ochotny odpovídat a především se častěji pohybují v ženském kolektivu jak v práci, tak i v soukromém životě.*

Graf 1: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

2. Věk:

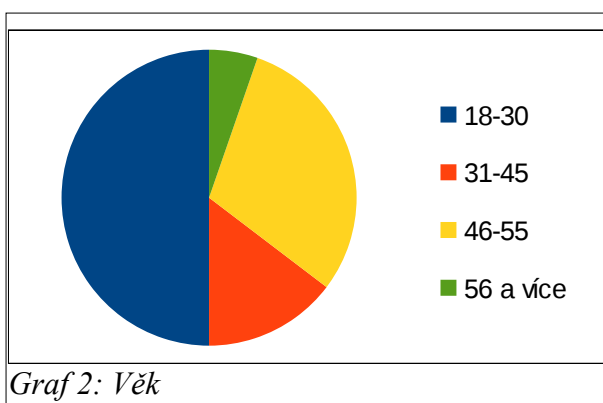
a) 18 – 30 let 75 → 50%

b) 31 – 45 let 22 → 15%

c) 46 – 55 let 45 → 30%

d) 56 a více let 8 → 5%

→ *Snažila jsem se věkové rozpětí vybrat rovnoměrně, ale není snadné se setkat se všemi věkovými kategoriemi a s lidmi, kteří by byli ochotni odpovídat.*

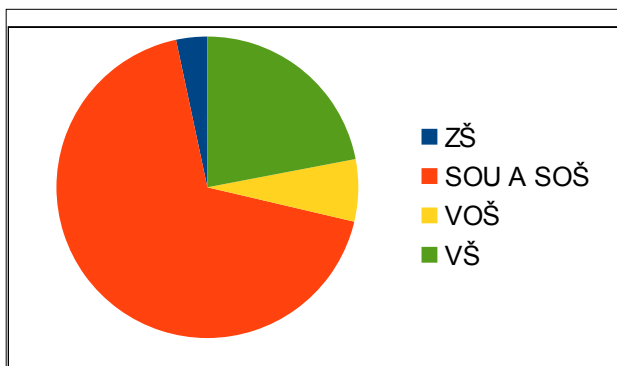

Graf 2: Věk

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

3. Jaké je vaše dokončené vzdělání?

- a) ZŠ 5 → 3%
b) SOU a SOŠ 102 → 60%
c) VOŠ 10 → 6%
d) VŠ 33 → 22%

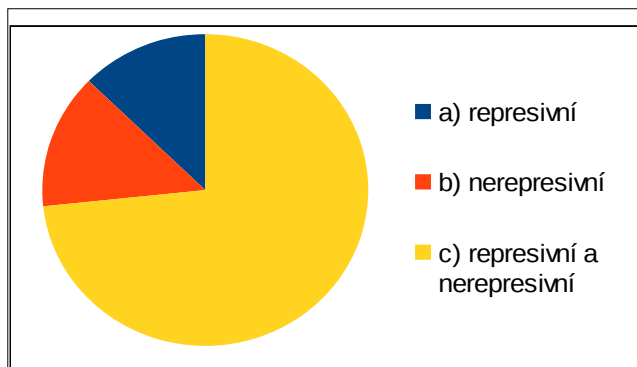
Graf 3: Dokončené vzdělání

Zdroj: vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

4. Co to je prevence kriminality?

- a) Jde o použití represivních opatření v praxi 19 → 13%
b) Jedná se o soubor nerepresivních opatření, tedy předcházení trestné činnosti
21 → 14%
c) Prevence kriminality představuje soubor jak represivních, tak nerepresivních opatření
110 → 73%

→ *Nejsem si jistá, zda zde dotazující pouze tipovali a nebo opravdu vědí, která opatření prevence kriminality zahrnuje, ale byla jsem překvapena, že u správné odpovědi se objevilo číslo vyšší, než je polovina dotazovaných.*

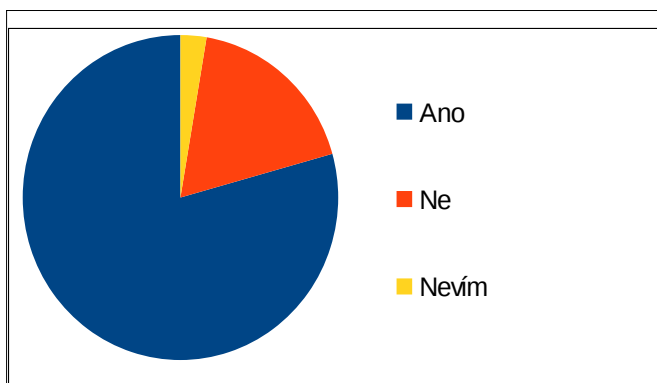
Graf 4: Co je to prevence kriminality?

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

5. Je podle Vás problematika prevence kriminality mládeže aktuální?

- a) Ano 119 → 79%
b) Ne 27 → 18%
c) Nevím 4 → 3%

→ *Takto vysoké číslo pozitivních odpovědí jsem očekávala.*

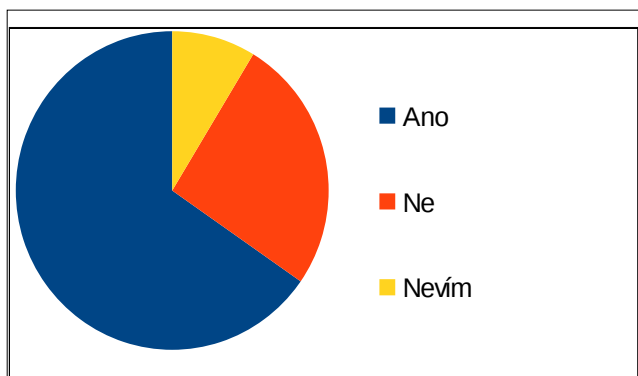
Graf 5: Aktualita problematiky prevence kriminality mládeže

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

6. Setkal/a jste se někdy osobně s kriminalitou mládeže?

- a) Ano 98 → 65%
b) Ne 39 → 26%
c) Nevím 13 → 9%

→ *Tato otázka, která byla zároveň hypotézou, byla velmi překvapivá, protože jsem očekávala pozitivnější výsledek.*

Graf 6: Osobní setkání s kriminalitou mládeže

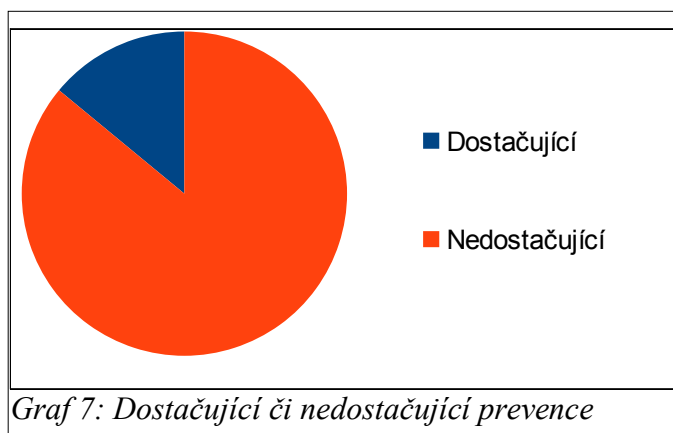
Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

7. Je podle Vás preventivní činnost dostačující, nebo by se měla zlepšit?

a) preventivní činnost je nedostačující, měla by se zlepšit **129 → 86%**

b) preventivní činnost je dostačující, víc dělat nelze **21 → 14%**

→ Nespokojenost lidí s prevencí není překvapující.

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

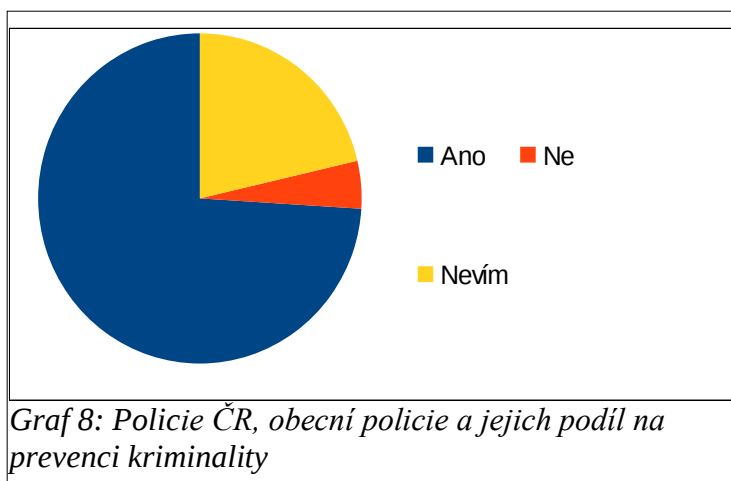
8. Podílí se podle Vás Policie České republiky a Obecní policie na prevenci kriminality mládeže?

a) Ano **111 → 74%**

b) ne **7 → 5%**

c) nevím **32 → 21%**

→ Výsledky v tomto případě bylo možné očekávat.

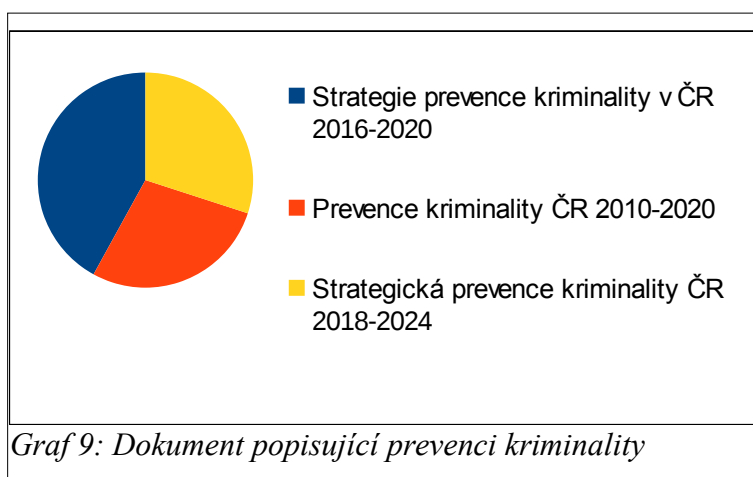
Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

9. Ve kterém dokumentu je podle Vás popsána prevence kriminality?

- a) Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 **63 → 42%**
b) Prevence kriminality České republiky pro léta 2010 až 2020 **42 → 28%**
c) Strategická prevence kriminality České republiky orientovaná na roky 2018 až 2024 **45 → 30%**

→ *U této otázky jsem očekávala, že nebude vysoké číslo správných odpovědí.*

Občané se o tyto dokumenty příliš nezajímají a často ani nevědí, že vznikají.

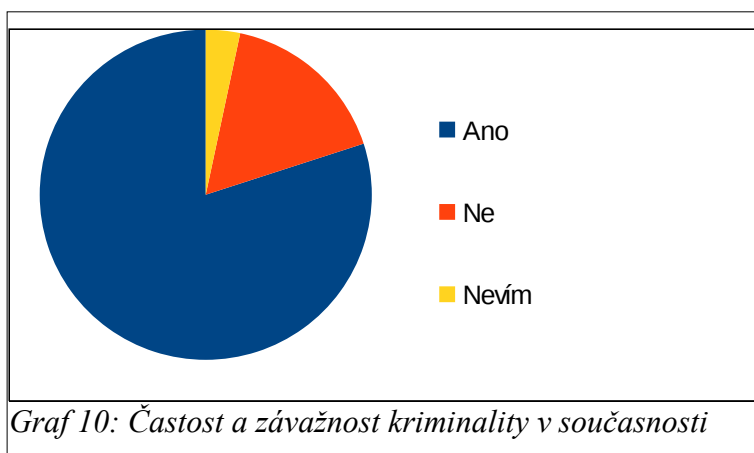

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

10. Máte pocit, že je současná situace s kriminalitou mládeže častější a závažnější než byla dříve?

- a) ano **120 → 80%**
b) ne **25 → 17%**
c) nevím **5 → 3%**

→ *Druhá hypotéza byla touto otázkou potvrzena, protože jsem očekávala, že lidé si myslí, že dnešní mládež je nebezpečnější, vyspělejší a častěji se dopouští trestných činů.*

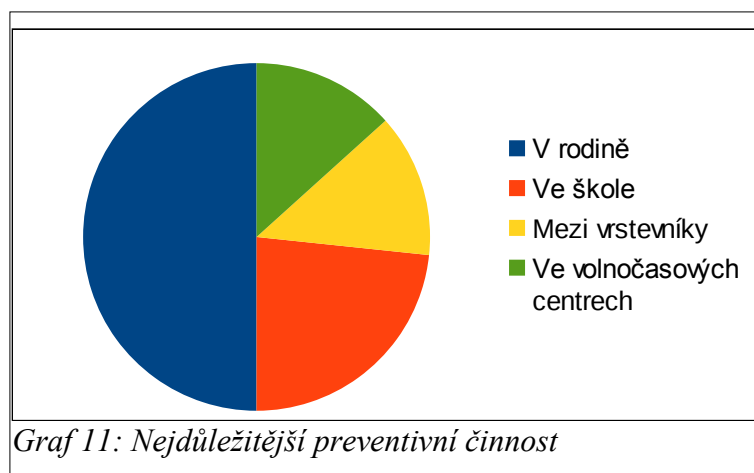

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

11. Kde je podle vás nejdůležitější preventivní činnost?

a) v rodině	75 → 50%
b) ve škole	35 → 24%
c) mezi vrstevníky	20 → 13%
d) ve volnočasových centrech	20 → 13%

→ Zde je pochopitelné, že žádný počet odpovědí výrazně nevyniká. Prevence je důležitá ve všech odvětvích.

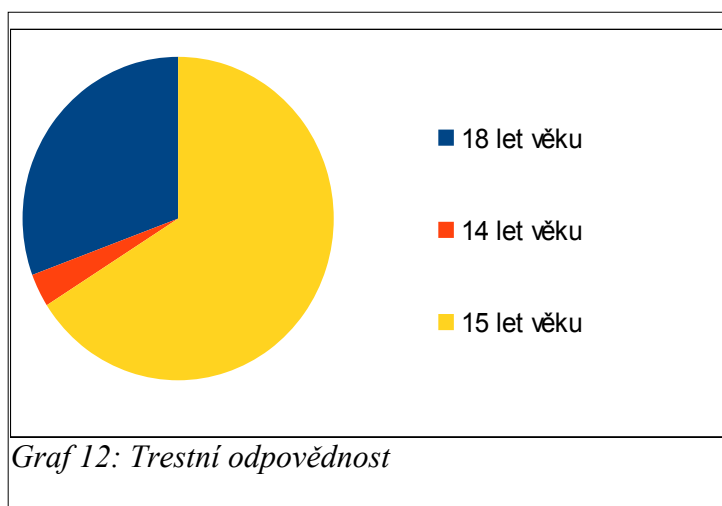

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

12. Trestní odpovědnost vzniká dovršením:

- a) 18 let věku 46 → 31%
b) 14 let věku 5 → 3%
c) 15 let věku 99 → 66%

→ *Tento výsledek nebyl překvapením, protože si občané často myslí, že mládež není trestně odpovědná a hranicí trestní odpovědnosti je věk 18 let, tedy zletilost.*

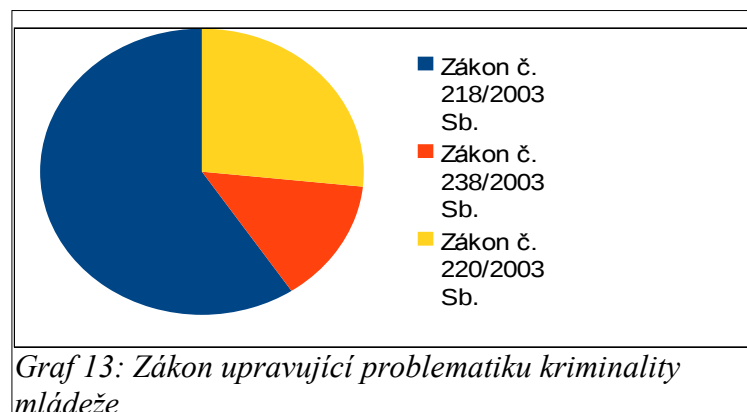

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

13. Víte, který zákon upravuje problematiku kriminality mládeže?

- a) Zákon č. 218/2003 Sb. 89 → 59%
b) Zákon č. 238/2003 Sb. 21 → 14%
c) Zákon č. 220/2003 Sb. 40 → 27%

→ *Jedním z cílů je zjistit právní povědomí občanů o problematice kriminality mladistvých. Po přečtení této otázky se, dle mého názoru, mnoho lidí začala o tento zákon zajímat a vyhledalo si jeho číslo i znění.*

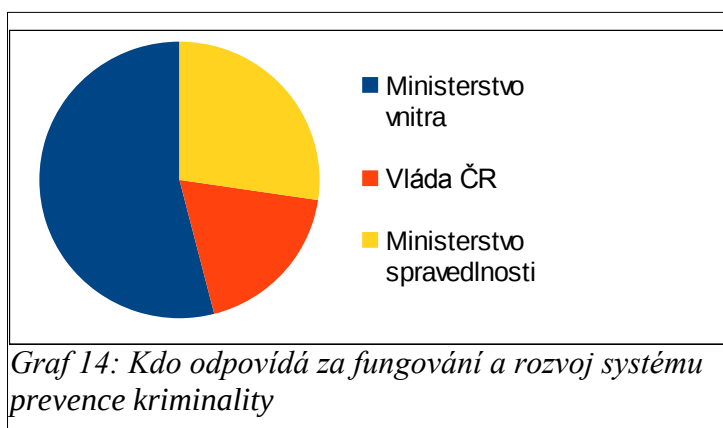

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

14. Kdo odpovídá za fungování a rozvoj systému prevence kriminality na republikové, krajské a lokální úrovni?

- a) Ministerstvo vnitra 81 → 54%
b) Vláda ČR 28 → 19%
c) Ministerstvo spravedlnosti 41 → 27%

→ *Nepřekvapila mě čísla odpovědí na tuto otázku vzhledem k tomu, že já sama bych se jako neinformovaný laik zřejmě musela informovat na internetu.*

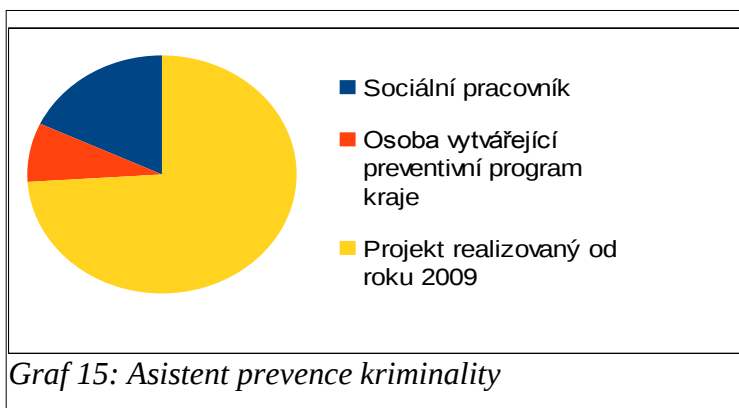

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

15. Asistent prevence kriminality je:

- a) sociální pracovník 27 → 18%
b) osoba vytvářející preventivní program kraje 12 → 8%
c) projekt realizován od roku 2009, který má předcházet trestným činům i přestupkům v sociálně vyloučených lokalitách 111 → 74%

→ *I v příbramském regionu se s touto službou mohou občané setkat, a proto je zřejmě počet správných odpovědí takto vysoký.*

Zdroj: Vlastní výzkum-vyhodnocení dotazníkového šetření

8. PODNĚTY KE ZLEPŠENÍ PRÁVNÍHO VĚDOMÍ OBČANŮ A SYSTÉMU PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ

→ **Zlepšení právního vědomí občanů:** Zákon, který se zabývá soudnictvím ve věcech mládeže a kriminalitou mládeže zná nebo si ho zjistilo pouze 89 dotazovaných, což je 59% ze 150 odpovídajících. Protože neznalost zákona neomlouvá, povědomí občanů o zákonech by mělo být mnohem vyšší.

Bez vlastní aktivity je však těžko můžeme donutit, aby se zajímali o legislativu, která je pro ně často nezajímavá a složitá. Jendou z možností by bylo zjednodušit zákon tak, aby ho chápali i občané bez právního vzdělání a přiblížit ho také zábavnou formou dětem. Navrhuji především ve školních zařízeních již od raného dětství začít s primární prevencí, tedy vzdělávat děti již od mateřských školek a na prvních a druhých stupních základních škol.

Vždy je jednodušší kriminalitě předcházet, než zaměstnávat jejím řešením policii a soudy.

Dalším možným řešením by mohla být letáková akce, kdy by tyto informace lidé dostávali do schránek. Tato prevence by však byla poměrně finančně náročná a nezaručuje, že většina letáků neskončí v odpadcích.

→ **Nedostačující preventivní činnost:** Jako skvělý krok v prevenci kriminality shledávám projekt Asistentů prevence kriminality. Je skvělé, že hlídají lokality s vysokým výskytem kriminality. Rozhodně souhlasím se vznikem tohoto projektu, je to velmi záslužná činnost, důležitá pro nás pro všechny. Navíc jako další bonus dá tato služba práci lidem, kteří jsou nezaměstnaní a jejich uplatnitelnost na trhu práce může být horší. Jsou to především lidé, kteří jsou obyvateli lokalit s vyšším výskytem kriminality, nebo mají k těmto lokalitám blízko.

Zlepšení situace by napomohlo ještě navýšit počet těchto pracovníků, aby bylo možné se na vyloučené lokality zaměřovat častěji a ve větší míře.

Další možností pro zlepšení preventivní činnosti je možnost rozšiřovat centra pro volný čas dětí a mládeže a dotovat jejich činnost.

ZÁVĚR

Toto téma jsem si vybrala vzhledem k jeho aktuálnosti, srozumitelnosti a vzhledem k tomu, že bych chtěla danou problematiku více přiblížit běžným občanům, laikům ale i těm, kterých se převážně týká, a to mladistvým. Cílem je zlepšit právní vědomí o této problematice a vnést do ní světlo. Nepřekvapilo mě ani to, že zákon, který se zabývá soudnictvím ve věcech mládeže a kriminalitou mládeže zná nebo si ho zjistilo pouze 89 dotazovaných, což je 59% ze 150 odpovídajících.

Protože neznalost zákona neomlouvá, povědomí občanů o zákonech by mělo být mnohem vyšší. Bez vlastní aktivity je však těžko můžeme donutit, aby se zajímali o legislativu, která je pro ně často nezajímavá a složitá. Lidé mají tendenci se o věci zajímat až tehdy, pokud se jim osobně něco stane. Navrhuji však především ve školních zařízeních již od raného dětství začít s primární prevencí, tedy vzdělávat děti již od mateřských školek a na prvních a druhých stupních základních škol. Vždy je lepší kriminalitě předcházet, než zaměstnávat jejím řešením státní orgány. Dalším možným řešením by mohla být letáková akce, kdy by tyto informace lidé dostávali do schránek. Tato prevence by však byla poměrně finančně náročná a nezaručuje, že většina letáků neskončí v odpadcích.

Na Příbramsku nepocituji zvýšený výskyt kriminality mladistvých a ani se necítím nebezpečně, ale přesto je třeba opatrnosti. Jako skvělý krok v prevenci kriminality shledávám projekt Asistentů prevence kriminality a možná by bylo dobré pro zlepšení situace ještě navýšit počet těchto pracovníků. Je skvělé, že hlídají, aby se děti dostaly bezpečně přes přechod do školy, a navštěvují pravidelně lokality s vysokým výskytem kriminality. Rozhodně souhlasím se vznikem tohoto projektu, je to velmi záslužná činnost, důležitá pro nás pro všechny. Navíc jako další bonus dá tato služba práci lidem, kteří jsou nezaměstnaní, a jejich uplatnitelnost na trhu práce může být horší. Jsou to většinou lidé, kteří jsou obyvateli lokalit s vyšším výskytem kriminality, nebo mají k těmto lokalitám blízko.

Osobně jsem se s kriminalitou mládeže přímo nesetkala, ale kriminalita se dotýká vlastně všech, jistě každý někdy sledoval televizní pořad, který se kriminality týkal, ať už jde o zprávy nebo přímo kriminální seriál.

Jeden z mnou sledovaných případů se objevil ve zpravodajství na televizní stanici již v roce 2016. Byl jím případ dlouhodobého šikanování a týrání pedagožky na střední průmyslové škole v Třebešíně. Několik měsíců žena čelila fyzickým i psychickým útokům ze strany svých studentů. Krátce poté, co se objevil případ v médiích, v únoru 2016 v nemocnici zemřela. Skandální a naprosto nepřipustné je, že škola údajně o chování žáků k učitelce věděla a nezasáhla. Není možné, aby se toto stávalo mezi dětmi navzájem, natož mezi žáky a pedagogy.

Šikana je jedním z nejčastějších projevů kriminality ve školních zařízeních. Častěji však bývají rány na duši mnohem horší, než rány na těle. Žáci a studenti mají tendence projevovat svou nadřazenost v kolektivu. Vzhledem k událostem posledních let bylo nutné začít legislativně chránit i pedagogické pracovníky. Kdokoliv se setká s šikanou a to nejen vůči své osobě, ale vůči jiným osobám, měl by být povinen tuto událost nahlásit, aby se situace začala účinně řešit a aby nedošlo na nejhorší.

Výjimkou nejsou ani závažné případy napadení ostrými předměty nebo střelnými zbraněmi. Střelba ve školních zařízeních je poslední dobou například v Americe poměrně běžná, ačkoliv by tomu tak rozhodně být nemělo.

Pro dotazníkové šetření byl vybrán vzorek občanů prostupující různé věkové vrstvy obyvatelstva regionu. Mezi dotazovanými jsou lidé různých vzdělání, teenageři, lidé důchodového věku, manažeři, dělníci, lidé, kteří jsou zaměstnání v sociální sféře a kterých se téma kriminality a její prevence přímo týká. Otázky byly vybrány tak, aby bylo možné zjistit, jaké mají občané právní vědomí o této problematice a jaký je jejich názor na prevenci kriminality.

Pro účely svého šetření jsem použila přesně 150 kusů vyplněných dotazníků v tištěné formě. Toto dotazníkové šetření mělo potvrdit nebo vyvrátit mé hypotézy.

První hypotézou je, že téměř každý občan se někdy setkal s problematikou kriminality mládeže a bylo zde 98 kladných odpovědí, tedy 65% dotazovaných se ve svém životě setkala s kriminalitou mládeže.

Druhá hypotéza je, že občané mají pocit, že se kriminalita mládeže stala fenoménem doby a situace s kriminalitou mládeže je závažnější. Celkem 120 dotazovaných, tedy 80%, si myslí, že je dnes kriminalita mládeže častější, než byla dříve.

Z této práce je možné získat mnoho zajímavých a důležitých informací a jistě bude zajímavá nejen pro zasvěcené. Dnešní svět je plný kriminality, násilí. Každý občan má právo cítit se ve své zemi, obci a ve svém domově bezpečně. Stát by mu měl prostřednictvím svých orgánů toto bezpečí zajistit nebo se o to alespoň co nejvíce snažit.

Dalším krokem k prevenci kriminality mládeže jsou projekty, centra a zařízení, zabývající se prevencí kriminality a využitím volného času mladistvých.

Boj s kriminalitou je bohužel věčný, ale nesmíme se vzdávat a je třeba určit hranice a na tuto dlouho trnitou cestu plnou nástrah se odvázně vydat. Důležitá je nejen primární ale také sekundární a terciární prevence. Nutné je tedy nejen trestat ale hlavně trestným činům předcházet.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. JANIČOVÁ, H. *Vandalismus, kriminality, delikvence, prostituce*. 2. vyd. Pardubice : Benepal, 2012. 48 s.
2. JANIČOVÁ, H., BEZDÍČEK, M. *Vandalismus, kriminalita, delikvence, prostituce dětí a mládeže*. 2. vyd. Pardubice : Benepal, 2013. 52 s.
3. KOUKOLÍK, F., DRTILOVÁ, J. *Vzpoura depravantů: nestvůry, nástroje, obrana*. Nové přeprac. vyd. Praha : Galén, 2006. 327 s. ISBN 80-7262-410-5
4. MAROUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha : Portál, 2013. 394 s. ISBN 978-80-262-0213-4
5. MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 3. vyd. Praha : Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7363-852-8.
6. ROZUM, J., KOTULAN, P., TOMÁŠEK, J., ŠPEJRA, M. *Probační programy pro mladistvé*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 168 s. ISBN 978-80-7338-114-1
7. SVATOŠ, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. 1. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. ISBN 978-80-86708-21-8
8. SVATOŠ, R. *Prevence kriminality*. 2. vyd. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2016. 132 s. ISBN 978-80-7556-009-4
9. ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, D. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. 1. vyd. Praha : Portál, 2010. 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2
10. ŠTĚCHOVÁ, M., VEČERKA, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. 114 s. ISBN 978-80-7338-140-0
11. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 5. vyd. Praha : Portál, 2012. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

12. VEČERKA, K., HOLAS, J., ŠTĚCHOVÁ, M., DIBLÍKOVÁ, S., LUPTÁKOVÁ, M. *Ohrožená mládež mezi prevencí a represí*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. 186 s. ISBN 978-80-7338-118-9
13. VEČERKA, K., HOLAS, J., TOMÁŠEK, J. *Prevence kriminality na úrovni obcí a krajů*. 1. vyd. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. 117 s. ISBN 978-80-7338-085-4

Elektronické zdroje

1. KRIMINALITA A DELIKVENCE. *Charakteristika*. [online]. [cit. 2018-01-28]. Dostupné z WWW: < <http://www.nicm.cz/kriminalita-a-delikvence-charakteristika> >
2. MAJÁK. *Programy primární prevence*. [online]. [cit. 2018-02-20]. < <http://www.majakops.cz/index.php/preventivni-programy> >
3. OBLASTNÍ CHARITA HAVLÍČKŮV BROD. *Klub BAN!* [online]. [cit. 2018-01-24]. Dostupné z WWW: < <http://hb.charita.cz/nabizene-sluzby/sluzby-socialni/nizkoprahovy-klub-ban/> >
4. PONTON. *Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež*. [online]. [cit. 2018-02-19]. < <http://ponton.cz/projekty/bedna/o-projektu/> >
5. PONTON. *Terénní program COM.PASS* [online]. [cit. 2018-02-20]. < <http://ponton.cz/projekty/compass/o-projektu/> >
6. PREVCENTRUM. *Všeobecná primární prevence*. [online]. [cit. 2018-02-20]. <<https://www.prevcentrum.cz/nase-sluzby/programy-prevence-pro-skoly/vseobecna-primarni-prevence/>>
7. PREVENCE KRIMINALITY. *Asistent prevence kriminality*. [online]. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z WWW: <<http://www.prevencekriminality.cz/projekty/overene-projekty-upr/asistent-prevence-kriminality/preventivni-projekt-asistent-prevence-kriminality-37cs.html?page=3> >
8. VÁCLAV KARÁSEK. *Historie terénní sociální práce*. [online]. [cit. 2018-01-24]. Dostupné z WWW: < <http://www.vaclavkrasa.cz/historie-terenni-socialni-prace--54.html> >
9. ZPRÁVA O SITUACI V OBLASTI VNITŘNÍ BEZPEČNOSTI A VEŘEJNÉHO POŘÁDKU NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2016 (VE SROVNÁNÍ S ROKEM 2015). *Www.mvcr.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality, 2017 [cit. 2018-04-19]. Dostupné z: < <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-ceske-republiky-v-roce-2016.aspx> >

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In: *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003, částka 79, 4030-4052. [online]. [cit. 10. 4. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>>;
2. ČESKO. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37, s. 1257-1289 [online]. [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>>
3. ČESKO. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 74, s. 3616-3621 [online]. [cit. 10. 2. 2018]. Dostupné také z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257>>

Ostatní zdroje

Kromě výše uvedených zdrojů byly při zpracování bakalářské práce využity následující materiály:

- *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020.*
Ministerstvo vnitra. 59 s.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Vývoj podílu kriminality mládeže mezi lety 2004 - 2016.....	29
Graf 1: Pohlaví respondentů.....	55
Graf 2: Věk.....	55
Graf 3: Dokončené vzdělání.....	56
Graf 4: Co je to prevence kriminality?	56
Graf 5: Aktualita problematiky prevence kriminality mládeže	57
Graf 6: Osobní setkání s kriminalitou mládeže.....	57
Graf 7: Dostačující či nedostačující prevence	58
Graf 8: Policie ČR, obecní policie a jejich podíl na prevenci kriminality	58
Graf 9: Dokument popisující prevenci kriminality	59
Graf 10: Častost a závažnost kriminality v současnosti	60
Graf 11: Nejdůležitější preventivní činnost	60
Graf 12: Trestní odpovědnost	61
Graf 13: Zákon upravující problematiku kriminality mládeže.....	61
Graf 14: Kdo odpovídá za fungování a rozvoj systému prevence kriminality	62
Graf 15: Asistent prevence kriminality.....	62

SEZNAM ZKRATEK

CNS - Centrální nervová soustava

ČSAV - Československá akademie věd

ISMO - International Society for Mobile Youth Work (odborná společnost pro mobilní práci s mládeží)

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MV - Ministerstvo vnitra

OČTŘ - Orgány činné v trestním řízení

NZDM Bedna - Nízkoprahové Zařízení pro Děti a Mládež Bedna

PMS - Probační a mediační služba

SNB - Sbor národní bezpečnosti

SVI - Systém včasné intervence